

תָּמֻז
תָּמֻז
TAMUZ
AV
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Michel Fingesten: Červený dům s cestou, kvaš, 1927/28.
(K článku na stranách 12–13.)

ZASEDÁNÍ RADY FŽO V ČR

Krátce před prázdninami, 25. června, se uskutečnilo druhé letošní zasedání Rady FŽO. Program, včetně kontroly zápisu z minulého zasedání a závěrečného „různé“, měl sedm bodů.

V bodě 2 se pojednávaly zásady rozdělení částky 5 900 000 Kč, o kterou byl rozhodnutím správní rady ŽMP zvýšen dar určený na zachování a rozvoj židovského dědictví v ČR a distribuovaný prostřednictvím FŽO. Schválen byl návrh prezidia rozdělit tuto částku rovným dílem mezi všech deset ŽO, které federaci vytvářejí.

Pro 15, proti 2, zdrželo se 6, 1 absence.

Návrh byl přijat.

Bod 3 – prostředky, které podle vlastního uvážení některé obce nehodlají využít, bylo navrženo rozdělit stejným dílem mezi ŽO a přidružené organizace.

Pro 15, proti 3, zdrželo se 6, 1 absence.

Návrh byl přijat.

V bodě 4 bylo – pro trvalí nevysvětlené problémy – rozhodnuto nepřidělit Židovské liberální unii finanční příspěvek v roce 2008.

Pro 18, proti 2, zdrželi se 4.

Návrh byl přijat.

V bodě 5 rada projednala a rozhodla, že koordinovaný projekt sociální péče v rámci FŽO bude pokračovat i v roce 2009.

Pro 20, proti 0, zdrželi se 4.

Návrh byl přijat.

V 6. bodě se projednání tzv. minima, tj. ustanovení vzorových stanov, které musí obce respektovat ve svých stanovách, odložilo na příští zasedání.

Jednání se účastnilo 24 členů rady. Příští zasedání se uskuteční koncem září. *jd*

NADAČNÍ FOND OBĚTEM HOLOCAUSTU

NFOH vyhláší výběrové řízení na podporu projektů v programech:

Péče – Program podpory projektů sociálně zdravotní péče se zvláštním zřetelem k potřebám těch, kdo přežili holocaust.

Připomínka – Program podpory projektů sloužících k důstojné připomínce obětí holocaustu a vzdělávání o holocaustu.

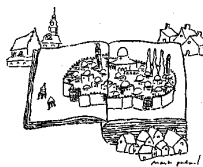
Obnova – Program podpory projektů rekonstrukce, obnovy a zachování židovských památek.

Budoucnost – Program podpory projektů vzdělávacích aktivit v judaismu a rozvoje židovských komunit.

Uzávěrka pro příjem žádostí je 24. září 2008.

Další informace získáte u koordinátorek programů: Péče, připomínka a budoucnost – Andrea Fictumová, e-mail: fictumova@fondholocaust.cz, tel.: 224 261 573, 737 905 629, fax: 224 262 563, www.fondholocaust.cz. Obnova – Marta Malá, e-mail: mala@fondholocaust.cz, tel. 224 261 615, 777 331 937, fax: 224 262 563, www.fondholocaust.cz.

AKTUALITY

MIMOŘÁDNÉ KOLO PRO ŽÁDOSTI O STIPENDIUM

Do **30. září 2008** lze podávat přihlášky do mimořádného kola *Stipendia Federace židovských obcí v ČR*, projektu pro podporu rozvoje židovských studií. Jedná se o přihlášky na studium pro následující školní rok 2008/2009.

Stipendium FŽO/ŽMP je udělováno na podporu židovských studií kdekoli ve světě, nebo na studia jakýchkoli oborů v Izraeli, mohou o ně žádat členové organizací sdružených ve FŽO, kteří jsou k datu podání žádosti o stipendium starší než 18 a mladší než 35 let. Stipendium je určeno pro studia v minimální délce 2 měsíce a může být uděleno i na studia, která již probíhají v době podání žádosti.

Závazná a podrobná pravidla podmínek jsou uvedena v materiálu Kritéria pro udělení stipendia. Navštivte web FŽO: www.fzo.cz/akt2.do. *FŽO*

VOLBY 2008

Vážení členové Židovské obce Praha,

rádi bychom vám sdělili, že reprezentace ŽOP vyhlásila na **9. 11. 2008** volby do orgánů ŽOP a FŽO. Předvolební shromáždění se bude konat **14. 9. 2008**. Reprezentace také zvolila designované, tj. pracovní, složení komisi pro volby, které začínají pracovat na přípravě voleb.

Volby budou probíhat podle volebního řádu, který byl schválen před minulými volbami a který obsahuje řadu demokratických ustanovení. Tato ustanovení však samotný proces voleb poněkud komplikují zavedením možnosti korespondenční volby, která je rovnocenná volbě prezenční. Volby budou probíhat tak, že každý z právoplatných voličů, tj. člen ŽOP starší 18 let, obdrží poštou zásilku určenou „do vlastních rukou“, ve které nalezne kandidátní listiny spolu s patřičným poučením a tzv. kartou voliče. Tato karta voliče má při korespondenční volbě stejnou platnost jako průkaz totožnosti při volbě prezenční.

Protože pošta skutečně nedoručí zásilku určenou „do vlastních rukou“ nikomu jinému než uvedenému adresátovi (tedy ani členu rodiny), je nutné, aby každý volič měl v databázi členů ŽOP uvedenu správnou adresu. Ověřte si, pro-

síme, proto, zda v databázi máte uvedenu současnou adresu (zda vám například dochází pravidelná korespondence z ŽOP). Pokud si tím nejste jisti, kontaktujte nás nebo tajemníka ŽOP jako správce databáze členů. Rádi vaše údaje prověříme a popřípadě aktualizujeme.

Děkujeme a těšíme se na spolupráci. Mandátová komise (mandatova@kehilaprag.cz); správce databáze členů: Michal Borges, tajemník ŽOP (borges@kehilaprag.cz, tel. č. 224 800 809).

FESTIVAL ŘEMESEL A VYZNÁNÍ

V synagoze v Nové Cerekvi byla 22. 6. otevřena (již potřetí při příležitosti Festivalu řemesel a vyznání) výstava *Růže stolistá* výtvarné skupiny Noce. Na vernisáži o významu synagogy promluvila starostka Mgr. Adriana Kottová a zavzpomínala na záslušnou práci pana Ladislava Hodíka, který pečoval o zdejší židovské hřbitovy a synagogu. Poté Mgr. Libuše Hodíková popsala historii budovy a práce na její obnově za poslední roky, které provádí Židovská obec v Praze (osazení nových oken; hydroizolace a odvodnění venkovních zdí; elektrifikace a nová podlaha). Na festivalu jsme přivítali i rodinu pana Duba z Pelhřimova. (Anežka Stárková přečetla úryvek *Vzpomínek* Maxe Mannheimera na věznění v koncentračních táborech, kde o svém příteli Františku Dubovi píše.)

Výtvarná skupina Noce představila stavební prvky synagogy v Čechách a na Moravě. Na závěr vernisáže RNDr. Marcela Stárková poutavě hovořila o židovských tradicích a zvycích, přestávky vyplňovaly písně i tanec za doprovodu místních harmonikářů panů Mašky a Lišky. Poté následovala prohlídka židovských hřbitovů. Turisté náš městys navštěvovali do pozdních večerních hodin.

Mgr. Libuše Hodíková, předsedkyně OS Pro synagogu v Nové Cerkvi

Z OBSAHU:

- Bezalel Narkiss 3**
Sidry na tento měsíc 4–5
Nazývat věci pravými jmény
Rozhovor s izraelským velvyslancem Jaakovem Levym 6–7
Dustin Hoffman
ve filmu Absolvent 8–9
O židovském osudu
v podání Hanuše Zviho Weigla 10–11
Neznámý Michel Fingesten 12–13
Recenzia s prologem 14
Čtvrt století Feigele 15
Nenávistný komiks Palestina 16–17
Plaketa od štábu ... a jiné události 18
Izrael: Výměna s rozpaky 19
Kalendárium; Noa 20
Kulturní pořady 21
Zprávy z obcí 23
Zprávy ze světa 24

V Jeruzalémě zemřel 30. června PROF. BEZALEL NARKISS, zakladatel a první ředitel Centra pro židovské umění a profesor dějin umění na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. Narodil se v Jeruzalémě 14. 12. 1926 v rodině MORDECHAJE NARKISSE (1898–1957), významného učenice, autora řady studií a knih z různých oborů židovského umění, který byl od r. 1932 ředitelem Muzea Bezalel (předchůdce Izraelského muzea v Jeruzalémě). Bezalel kráčel ve stopách svého otce – studoval obecnou a židovskou historii a hebrejskou literaturu na Hebrejské univerzitě a poté dějiny umění na Courtauld and Warburg Institutes a na Londýnské univerzitě. „Metody vedení a výuky v Anglii byly naprosto jiné než v Izraeli,“ vzpomínal později. „Vedoucí nechával studenta, aby samostatně studoval materiál, vyvíjel si pracovní metody a způsob psaní. Bohatá Warburgova knihovna umožňovala badatelům zabývat se kteroukoli kulturní oblastí, kterou si vybrali. Mohl jsem si půjčovat a odnášet tucty knih domů a mluvit

s kolegy při čaji. V této slonovinové věži jsem našel lidi, s nimiž jsem si mohl vyměňovat názory a myšlenky: vzdělaný knihovník mne provázel množstvím neuvěřitelných sbírek fotografií a knih. Během svých studií v mnoha knihovnách po světě jsem se naučil rozlišovat mezi různými typy knihovníků. Jedni si myslí, že opatrují knihy a rukopisy, aby s nimi vědci mohli snadněji pracovat, jiní je hlídají před badateli...“

CENTRUM, INDEX, ČASOPIS

Po návratu do Izraele v roce 1963 Narkiss působil jako lektor a později profesor dějin umění na Hebrejské univerzitě. V roce 1974 založil *Index of Jewish Art*, vytvořený podle indexu křesťanského umění na Princetonské univerzitě, který vedl až do nedávné doby; téhož roku začal vydávat *Journal of Jewish Art* (později *Jewish Art*). „Když jsem navštěvoval Spojené státy, uvědomil jsem si, jak ezoterické se jeví židovské umění očím historiků – aby se to změnilo, bylo zapotřebí mnoha publikací. Přemýšlel jsem o časopisu o židovském umění... Byl jsem šťasten, když jsem navštívil sbírku judaik Maurice Spertuse v Chicagu. Ten den, kdy jsem se seznámil se sběratelem a jeho sbírkou, se mě Maurice zeptal: Co byste dělal, kdybyste měl dost peněz hned teď? Okamžitě a bez váhání jsem odpověděl: Vydával

bych časopis o židovském umění, ve kterém by badatelé a studenti mohli publikovat své výzkumy. Kolik by to stálo? zeptal se Maurice. Nevěděl jsem to, ale požádal jsem o 10 000 USD na jedno číslo. Máte je na pět let, zněla Mauriceova odpověď.“

Narkissovo úsilí vyústilo v roce 1979 v založení Centra židovského umění (Center for Jewish Art) na Hebrejské uni-

statí o židovském umění, z nichž jmenujme alespoň monografickou práci *Historie chanukové lampy* (1960), studii o *Amsterdamské Hagadě* a jejím místě v dějinách hebrejského knižtisku (1972), studii *Fenomén ptačích hlav ve středověkých aškenázkých rukopisech* (1983), souhrnnou práci *Iluminované hebrejské rukopisy* (1969, 1983) a *Synagogy pozdního starověku* (1987). Téměř po čtyřicet let probíhalo

jeho zkoumání *Ashburnhamova Pentateuchu* v Pařížské národní knihovně, završené teprve loni úvodem k vydání nového faksimile jednoho z nejstarších iluminovaných rukopisů starověku (2007). Od roku 1965 Narkiss působil také jako editor uměleckých ilustrací pro *Encyclopaedii Judaica* (16 sv.); prostřednictvím tohoto vědeckopopulárního a pro širší veřejnost důležitého díla mohl představit rozmanitost a bohatství židovského umění mnoha židovským i nežidovským badatelům na celém světě.

Vedle těchto hlavních aktivit Narkiss dlouhodobě spolupracoval s Mezinárodním centrem středověkého umění, byl členem ve-

BEZALEL NARKISS

(1926–2008)

verzité, koncipovaného jako výzkumný ústav pro studium židovského umění a zejména ikonografie, jak ji Narkiss poznal při studiu iluminovaných rukopisů, nástěnných maleb a nejrůznějších kulturních předmětů.

Během následujícího čtvrtstoletí centrum dokumentovalo ohrožené židovské památky ve 40 zemích světa, především ve východní Evropě. Veškerá dokumentace, která zahrnuje detailní popis, architektonické plány a fotografie, se ukládá do jeruzalémského *Indexu židovského umění*, který dosud zpracoval přes čtvrt milionu předmětů starého i moderního umění, hebrejských iluminovaných rukopisů, kulturních předmětů, synagog, židovských veřejných a soukromých staveb, rituálních lázní, hřbitovních obřadních síní a náhrobků. Konečným cílem je uložit tento bohatý materiál do počítačové databáze a zpřístupnit všem badatelům po internetu. Pod vedením prof. Narkisse centrum již vychovalo několik generací badatelů, kurátorů muzeí a aktivistů na poli dokumentace a ochrany židovských památek.

VYTVOŘIL ZÁKLAD

Narkissova dizertace na téma *Zlaté Hagady* (1962) z Britské knihovny byla první z dlouhé řady jeho studií o hebrejských iluminovaných rukopisech. Jeho bibliografie zahrnuje přes 80 knih a odborných

dení Izraelského muzea, od roku 1975 poradcem Muzea diasporu při Telavivské univerzitě, spolupracoval s univerzitou v Princetonu, Institutem výtvarného umění při Newyorské univerzitě, s Brown University v Providence, Washingtonskou univerzitou a řadou dalších institucí v mnoha zemích. Byl rovněž znám jako neúnavný účastník vědeckých konferencí, včetně mnoha kongresů, které sám organizoval v Jeruzalémě. Naposledy se s ním někteří z nás mohli setkat v říjnu 2007, kdy navzdory nemoci vystoupil na konferenci Jewish Architecture in Europe, která se konala na Technické univerzitě v Braunschweigu. Tato konference byla výsledkem úspěšné spolupráce mezi Centrem pro židovské umění a Technickou univerzitou na vytvoření badatelského centra Bet-Tefila, zabývajícího se historií a dokumentací židovské architektury v Evropě.

Celoživotní úsilí profesora Narkisse o ochranu židovských památek, jejich systematickou dokumentaci a publikaci prostřednictvím *Indexu židovského umění* vytvořilo nezbytný základ pro studium dějin židovského umění jako vědecké disciplíny. Jako profesor a učitel získal pro svůj obor také celou řadu studentů a badatelů z několika generací. Něco takového se poštěstí jen nemnoha vědcům.

ARNO PAŘÍK

(Foto Stanley Batkin, 1985)

DVARIM – TIŠABEAV (5M 1,1–3,22)

Jaký je skutečný význam zářmutku o Tišabeav? Co vlastně způsobilo pád Chrámu?

Haftora k sidře Dvarim je poslední ze tří čtení z Proroků, která předcházejí postnímu dni. Dvě haftory jsou z Jeremjáše, proroka, který na vlastní kůži zažil tu strašlivou zkázu. Třetí je z Izajáše a učenci ji vybrali, aby se četla vzápětí po devátém avu. Její obsah nám pomáhá porozumět důvodům, proč Chrám padl, a šabat, kdy se čte, se podle prvního slova haftory nazývá *šabat chazon* (šabat vidění).

Čteme, jak Izajáš nemilosrdně spílá židovskému lidu: „Slyšte slovo Hospodinovo, knížata Sodomska, popřejte sluchu zákonu našeho Boha, lide Gomorský: K čemu jest mi množství obětí vašich? dí Hospodin. Syt jsem zápalných obětí skopců a tuků krmných hověd, ani krve volků a beránků a kozlů nejsem žádostiv... Nepřinášejte více obětí oklamání, jsou mi kadidlem hnusu. Slavnosti nového měsíce, šabatu a svátků nenávidí duše má; nesnesu neřest společně s vaším slavnostním shromážděním. Vaše ruce jsou plné krve... umyjte se, očistěte se, odhoďte zlost skutků svých od očí svých, přestaňte zlo činit. Učte se dobře činit, hleďte soudu, pozdvihněte potlačeného, dopomozte k spravedlnosti sirotku, zastaňte se vdovy.“ (Izajáš 1,10–17)

Citoval jsem těchto celých sedm veršů, v nichž – ač jsou pouhým fragmentem – je patrná podstata prorocké vnímavosti i prastarý spor mezi prorokem a knězem. Dávno před zákony demokratické vlády měl judaismus vlastní, pevně zabudovaný systém, jak udržet rovnováhu mezi detailními rituálními požadavky v Chrámu, jež byly výsadou kněží, a etickým duchem univerzalizmu, soucítění a spravedlnosti, jež hlásali – a vyžadovali – proroci. Když se bouřili proti lidským hříchům, stáli proroci osamocně, zvláště když na sebe tyto hříchy braly lesk náboženské důstojnosti, jež sloužila jen k tomu, aby skryla vnitřní prohnulost. Pokrytectví Židů, když přehlíželi utlačovaného, ale starali se o nejmenší detaily náboženského rituálu, činilo z bohoslužby frašku a z Chrámu místo sprostoty. Pokud je skutečně slovo *korban* (oběť) odvozeno od slova *karov* (přiblížit se Hospodinu), pak by nás oběti měly přivést blíže k Bohu „soucítění a svobodně poskytované lásky, trpělivosti, milující laskavosti a pravdy“. Pokud prostřednictvím oběti nevzniká citlivější člověk, pak je oběť jen úplatkem a nabídkou pokryteckého podvodníka, který se snaží manipulovat

**SIDRY
PRO TENTO
MĚSÍC**

s Hospodinem, aby sloužil jeho sobeckým zájmům.

Je jisté, že rituály potřebujeme. Jemnosti rituálů jsou gramatickými pravidly jazyka, jímž komunikujeme s Bohem. Ani rituál však z perspektivy judaismu neexistuje ve vakuu. Smyslem samotného šabatu, naplněného rituálními úkony po okraj, je podle Bible dopřát „mužským a ženským neži-

Pečeť maďarské, moravské, české a rakouské „Israeliten Gemeinde“ v Jeruzalémě, 1900.

dovským služebníkům odpočinku“ (5M); je to den spočinutí, kdy nepracuje ani dobytče, kdy se nesmí zabít ani komár a nesmí se vytrhnout ani stéblo trávy. Není divu, že Martin Buber prohlásil, že ten, kdo nedokáže říci *Šabat šalom!* psu nebo stromu, nemůže pochopit skutečný smysl tohoto svátku.

Když se uvažovalo, zda pokračovat v dodržování postních dnů, které byly zavedeny po zničení Prvního chrámu, i poté, co byl postaven Druhý chrám, slyšeli jsme Hospodinovu odpověď ústy proroka: „Když jste se postívali a kvílili, páteho a sedmého měsíce, a to po sedmdesát let, zdali jste se opravdu kvůli mně postili? A když jíte

nebo pijete, zdali ne pro sebe jíte a ne pro sebe pijete?“ (Zacharijáš 7,5–6).

Hospodin nepotřebuje naše posty ani naše oběti. Rituál je cesta, jak rozvíjet citlivějšího a soucítěnějšího člověka. Když rituál – či Chrám – neplní svou úlohu, nebo ještě v horším případě se stane zástěrkou pro neřest, pak musí Chrám padnout.

A jak ho získat zpět? Izajáš s tím nedělá žádné okolky. Naše haftora končí slovy: „Sion bude vykoupen soudem a ti v něm, kdo se obrátí, spravedlností.“ (Iz 1,27) A postní dny „se stanou dny potěšení a veselí, (ale jen tehdy) když se (naučíte) milovat pravdu a mír.“ (Zacharijáš 8,19)

VAETCHANAN (5M 3,23–7,11)

Co to znamená, bát se Hospodina? Šabat, který následuje po půstu Tišabeav, se nazývá šabat útěchy, což je název odvozený z prvních slov čtení z Proroků, „Potěšujte, potěšujte lidu mého“ (Izajáš 40,1). V sidře čteme: „...Hospodin jest Bůh, není nikoho více kromě něho“ (5M 4,35) a poté: „To pak jest příkaz, ustanovení a práva, kterým vás učiti přikázal Hospodin, Bůh váš, abyste je konali, v zemi, do které táhnete, abys měl ve zbožné úctě Hospodina, Boha svého, ostříhal po všechny dni své života všech ustanovení jeho a příkazů...“ (5M 6,1–2). Jak nám může přinést útěchu soustředěná služba jedinému Bohu, kterého se podle biblického textu máme bát? Chápu význam milujícího Boha, ale pokládám za obtížné dbát příkazu, který mi říká, abych se Ho bál.

Jenže jen bázeň z Boha má tu moc člověka skutečně osvobodit: když se jedinec obává Božího trestu, pak nemá strach z nikoho jiného, ať je to jeho zaměstnavatel, totalitářský vůdce nebo někdo, koho by rád potěšil, aby něco získal. Jediný, koho bychom se měli snažit potěšit, je Hospodin. Jen takovým způsobem dokážeme nesejít ze správné cesty a cítit se svobodní, i v dobách, kdy nám okolnosti nepřejí.

Rád bych při této příležitosti zmínil talmudickou část, již obvykle studujeme o Tišabeav. Jedná se o úryvek, který poskytuje vysvětlení zničení našeho Chrámu (B. T. Gitin 55 b, 56 a, b). Talmud nejprve vypráví o zmatku v pozváních na přepychovou večeři. Díky němu se mezi pozvanými ocitl Barkamza, hostitelův nepřítel. Hostitel ho vyzval, aby odešel; Barkamza odmítl s tím, že je ochotný zaplatit za své pohoštění. Pak řekl, že by zaplatil za polovic hostiny, a posléze prohlásil, že zaplatí celou hostinu. Jeho návrhy hostitel přede všemi odmítl, ni-

kdo ve společnosti se ho nezastal, ani přítomný rabín Zacharijáš ben Avkulas. Ponížený Barkamza se rozhodl, že se pomstí a zničí židovskou komunitu. Ohlásil římskému císaři, že Židé se proti němu bouří. Jako důkaz uvedl, že at by císař nabídl Chrám jakoukoli obět, židovští kněží ji odmítnou. Nevěřící císař vybral nejkrásnější tele a předal ho Barkamzovi, aby ho nabídl jako obět. Barkamza dobytče okamžitě poškodil na tlamě či na očích, způsobil mu zranění, které bylo pro Římany bezvýznamné, ale v očích Židů ho činilo nepoužitelným.

Vedení Chrámů nejprve tele zamýšlelo obětovat, i když bylo poraněné, aby předešlo sváru mezi císařem a židovským společenstvím. Rabi Zacharijáš ben Avkulas však řekl. „Oni říkají, že na oltáři obětujeme dobytče s vadou.“ Koheni tedy plánovali, že Barkamzu nechají zabít, aby se nemohl vrátit do Říma a zpravit císaře o tom, že obět se neuskutečnila. Řekl rabi Zacharijáš ben Avkulas: „Oni říkají, že vedení Chrámů zabíjí lidi, kteří nepatrně zranili dobytče určené pro obět.“ Nakonec tele neobětovali a Barkamzu nezabili. Římské armády vpochoďovaly do Jeruzaléma a zpusťtošily Chrám. Talmudický text v tomto místě uzavírá: „Pokora (*anvetanuto*) rabiho Zacharijáše ben Avkulase způsobil, že naše svatyně byla zbořena a náš Chrám zničen.“ Rabi Jedidja Frankel, bývalý vrchní rabín telavivské čtvrti Jafo, tato slova interpretuje: Pokora rabiho Zacharijáše ben Avkulase byla jeho největší tragédií a zapříčinila jeho zhoubu a zkázu Chrámů. Je to ochromený člověk, neschopný halačického rozhodnutí. Na jedné straně se bojí toho, že když povolí obětovat poraněné zvíře, „pravičáci“ obviní svatý Chrám z liberálního reformismu. Na druhé straně se obává toho, co by řekli „levičáci“, když by nechal zabít donašeče, přemýšlí, jaký by to mělo dopad na vedení Chrámů. Protože nenašel odvahu pro vlastní rozhodnutí a nechápal, že skutečný rabín si má hledět jen toho, aby se jeho jednání slučovalo s Hospodinem (bez ohledu na to, co říkají různé politické frakce), byl to on, kdo způsobil pád Chrámů.

Je to tentýž Zacharijáš ben Avkulas, který mlčel při zmíněné hostině. Proč něco neřekl? Co ostatně pohledával rabín na takové večeri, a to v období velké bídy a hladu, kdy judskou komunitu sužovaly daně? Bylo to snad tím, že hostitel byl významný stoupenec Zacharijášovy ješivy, takže se bál, že kdyby necitlivého hostitele rozzlobil, přišel by o podporu? Každopádně tu máme rabína, který málo dbal na bázeň z Hospodina, ale příliš na bázeň z lidí.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila am.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – srpen 2008

Staronová synagoga

1. 8.	pátek	začátek šabatu	20.27 hodin
2. 8.	sobota	ŠABAT ROŠ CHODEŠ AV MASEJ 4M 33,1–36,13 hf: Jr 2,4–28; 3,4 perek 2 mincha konec šabatu	20.10 hodin 21.42 hodin
8. 8.	pátek	začátek šabatu	20.15 hodin
9. 8.	sobota	ŠABAT CHAZON DVARIM 5M 1,1–3,22 hf: Iz 1,1–27 perek 3 mincha konec šabatu	20.00 hodin 21.28 hodin
10. 8.	neděle	začátek pŕstu 9. av pŕst 9. av	20.30 hodin konec pŕstu 21.07 hodin
15. 8.	pátek	začátek šabatu	20.02 hodin
16. 8.	sobota	ŠABAT NACHAMU VAETCHANAN 5M 3,23–7,11 hf: Iz 40,1–26 perek 4 mincha konec šabatu	19.45 hodin 21.13 hodin
22. 8.	pátek	začátek šabatu	19.49 hodin
23. 8.	sobota	EKEV 5M 7,12–11,25 hf: Iz 49,14–51,3 perek 5 mincha konec šabatu	19.30 hodin 20.57 hodin
29. 8.	pátek	začátek šabatu	19.34 hodin
30. 8.	sobota	REE 5M 11,26–16,17 hf: Iz 54,11–55,5 perek 6 mincha konec šabatu	19.10 hodin 20.41 hodin
31. 8.	neděle	1. den Roš chodeš elul <i>V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.</i>	

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Každou sobotu ranní modlitba od 9 hodin,
páteční večerní bohoslužby se nekonají.*

Španělská synagoga (Bejt Praha)

Každý pátek v 19 hodin kabalat šabat.

Bejt Simcha

Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.

*V sobotu 9. srpna od 10 hodin ranní sobotní bohoslužba s Masorti
a rabínem Ronaldem Hoffbergem, spojená s bar micva Brandona Paikoffa
(po obřadu jste zváni na pohoštění).*

NAZÝVAT VĚCI PRAVÝMI JMÉNY

Rozhovor s izraelským velvyslancem Jaakovem Levym

Foto archiv.

JAAKOV LEVY se narodil roku 1946 v Anglii, o dva roky později se jeho rodina přestěhovala do Izraele. Od roku 1970 působí na ministerstvu zahraničí, zastupoval svou zemi v USA, Itálii, v letech 2000 až 2004 byl stálým reprezentantem Izraele při OSN a v dalších mezinárodních organizacích v Ženevě. Před příjezdem do České republiky (na post velvyslance Státu Izrael v České republice nastoupil letos v dubnu) byl diplomatickým poradcem předsedy Knesetu a ředitelem oddělení strategického plánování.

Pane velvyslanče, řekl byste pár slov o svém dětství a mládí?

Do Izraele naše rodina přijela hned poté, co padl britský mandát. Žili jsme nejprve na severu země, pak jsme se přestěhovali do Haify. Vzpomínám si, že to bylo střídmé, prosté, ale spokojené prostředí. Po vojenské službě jsem začal studovat na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. Bakalářská studia jsem absolvoval v oboru politika a ekonomie, magisterská v oboru *business administration*. Pak jsem začal pracovat na ministerstvu zahraničí a postupně vystřídal několik působišť – New York, Boston, Řím, Ženevu... Teď jsem v Praze.

Proč jste se rozhodl pro diplomatickou dráhu?

Připadalo mi to jako přirozené pokračování mých studií a zájmů. Když jsem

studoval, byl svět rozdělený železnou oponou, byla studená válka, komunisté ovládli Vietnam, vypukly studentské demonstrace v Paříži, Rusové okupovali Československo. Se spolužáky jsme sledovali mezinárodní události, zajímaly nás, chodili jsme na různá shromáždění, přednášky, konference. Být diplomatem jsem považoval za dobrou příležitost, jak systematicky sledovat mezinárodní dění, a dokonce se na něm svým způsobem podílet.

Jak Izrael vnímal okupaci Československa?

Velmi, velmi pozorně. Stalo se to rok poté, co sovětský blok přerušil kvůli šestidenní válce diplomatické vztahy s Izraelem a nepřátelství vůči židovskému státu vypuklo opravdu naplno. Okupaci Československa, potlačení vaší svobody jsme vnímali jako další krok strašlivého režimu. V létě 1968 přijela do Izraele spousta mladých Čechoslováků, pracovali v kibucech, byli na univerzitách, takže jsme se s nimi stýkali a události v Československu jsme prožívali ještě intenzivněji.

Vyjmenoval jste místa, v nichž jste působil. Jaké nejzávažnější problémy jste během let řešil?

Záleželo na období. Když jsem byl v Itálii, vypukla první libanonská válka a došlo k masakru, kdy křesťanští falangisté zavraždili stovky Palestinců v uprchlických táborech, to bylo velmi nepřijemné údobí; když jsem byl jako generální konzul v Bostonu, začala první intifáda a válka v Perském zálivu. Když jsem působil v OSN, vypukla druhá intifáda a denně jsem musel odražet útok koalice jednadeceti arabských států a sedmapadesáti muslimských států, jejichž zástupci denně volali po protiizraelských rezolucích a připisovali Izraeli veškeré zlo světa. Když jsem se vrátil na ministerstvo do Izraele, měl jsem na starosti styk s médií, byl jsem mediálním poradcem pro všechna naše velvyslanectví a konzuláty ve světě.

Která z obvinění, jež vznášely či vznášejí arabské státy proti Izraeli, jsou

podle vás nejvážnější nebo pro Izrael nejnebezpečnější?

Arabská strategie v OSN je taková, že at se jedná o čemkoli, svedou téma tak, aby z toho mohlo vyplynout obvinění proti Izraeli. Když se mluví o hospodářství, vyrukují s tím, jak je Izrael ekonomicky ohrožuje; když se mluví o ženských právech, řeknou, že Izraelci diskriminují arabské ženy; když se mluví o právech dětí, je tu Izrael, který diskriminuje palestinské děti; když se mluví o právech menšin, jsme obviněni, že utlačujeme arabskou minoritu; když o zdravotnických problémech, tak jsme viněni z toho, že špatně léčíme arabské pacienty. Některá obvinění byla tak neslychaná, že se znemožnila sama: třeba když nás Arabové obvinili, že Palestince trávíme (svým nařčením způsobili na Západním břehu a v Gaze masovou hysterii), nebo když řekli, že vůči Palestincům používáme radioaktivní látky. Pro tyhle útoky neexistoval sebemenší důkaz, ale nic jim nebránilo v tom, aby o týden později nevznesli něco podobného, nebo ještě nehoráznějšího.

Jak se proti obviněním hájíte? Prostřednictvím pracovních skupin, které jdou přímo do terénu?

Nikdy nedovolujeme pracovníkům OSN, aby vstupovaly nebo vyšetřovaly přímo v terénu. Je to dáno tím, že tyto skupiny tvoří lidé, kteří už mají hotový názor, který je vůči Izraeli zaujatý. Nejde jim o pravdu, ale o to, aby prosadili protiizraelskou rezoluci, a pak jen chtějí potvrdit to, co odhlasovali. Mým úkolem bylo tyto skupiny OSN blokovat, zabránit jim ve vstupu na Západní břeh a do Gazy.

Nedávno byl znovu otevřen případ zabití palestinského chlapce, Mohameda al-Durího. Mohl byste k této kauze říci pár slov?

To je křiklavý příklad toho, jak média mohou ovlivňovat veřejné mínění. V televizi vidíte něco, co vámi ořese, v tomto případě smrt malého chlapce, kterého údajně zastřelili izraelští vojáci. O několik dnů, týdnů, či dokonce let se ukáže, že události se zřejmě sebehly jinak, že Mohameda nemuseli zabít Izraelci, kteří ho ze svých pozic asi ani nemohli zasáhnout, že reportéři překroutili fakta. Jenže o to už se málokdo zajímá, v myslí diváka, v jeho emocionální paměti zůstává pořád ten původní

záběr. Nebo na celou záležitost už dávno zapomněl, a pak je třeba i zbytečné ji znovu probírat. Západoevropské televizní zpravodajství ukáže vždy jen zlomek události, divák nevidí, co tomuto zlomku předcházelo, jak k němu došlo, co po něm následovalo. Agenturám jde jen o to ukázat co nejvýraznější akci, která divákem pohne.

Bylo někdy skutečně dokázáno, že některé záběry, jež televizní reportéři natáčejí na Západním břehu či v Gaze, nemusejí být autentické, ale sehrané, zfalšované?

Takové věci se těžko dokazují. Problém je v tom, že televizní štáby se do Gazy nehrnou, bojí se o svou bezpečnost. Často se stává, že zpravodajské agentury půjčují ruční kamery Palestincům, kteří samozřejmě nemohou pracovat jako objektivní reportéři. Natáčejí, co natáčet chtějí. Dochází pak k situacím, kdy je věrohodnost zpravodajství velmi pochybná, ale nelze to doložit, protože neexistují očití svědci, kteří by to dokázali. Když v Ramalláhu zlynčoval v říjnu 2000 arabský dav dva izraelské vojáky, byl na místě mezinárodní televizní štáb, ale Palestinci jeho členy zastrášili a ti nakonec z místa odešli. Událost zachytil jen jeden italský štáb. V Gaze nepracuje svobodný tisk a zprávy, které odtud pronikají, nejsou objektivní.

Jak tedy lze získat pravdivý obraz o situaci?

Mezinárodní zpravodajské agentury jsou nezávislé a svobodné, nemají vůči Izraeli žádné závazky. Nejlepší způsob, jak může Izrael reagovat, je chovat se otevřeně, čestně, podávat pravdivé informace a doufat, že veřejnost časem posoudí, co je pravda a co ne. Ale je to opravdu obtížný a složitý proces. Když jsem pozoroval mezinárodní stanice, které referovaly o výměně těl zavražděných izraelských vojáků za pět teroristů Hizballáhu, včetně jeho největšího „hrdiny“ Sámira Kantara, bylo zajímavé sledovat, jaké používají výrazy. O Kantarovi nikdo neřekl, že to je usvědčený brutální vrah rodiny, terorista, ale byl jen „obviněný“ či „bojovník“. Je to nekonečný problém s terminologií, kterou používá BBC či CNN. Lidé, kteří jsou členy teroristických skupin a vraždí nevinné civilisty, jsou prostě teroristé a vrazi, a tak by je novináři měli označovat. Stačí jen nazývat věci pravými jmény.

Jak na výměnu těl vojáků za teroristy reagovala izraelská společnost?

Lidé sledovali jednání velmi napjatě a nervózně. Ačkoli šance, že Eldad Regev a Ehud Goldwasser jsou živí, byla opravdu minimální, Hizballáh nikdy nepodal informaci o jejich stavu, takže nějaká naděje jako by stále existovala. U nás se z té výměny nikdo neradoval, protože je jasné, že propuštění členové Hizballáhu mohou znovu vraždit, ale je zřejmé, že to byla jediná cesta, jak tuto záležitost uzavřít.

Takže lidé do poslední chvíle nevěděli, zda vojáci žijí?

Oficiálně ne. Až do poslední sekundy, do samotného předání rakví. Není to poprvé. Při výměně v roce 2004 lékař, který měl oficiálně „zjistit zdravotní stav zajatých izraelských vojáků“, do poslední chvíle netušil, zda bude zkoumat živé vojáky, nebo jejich těla. Bohužel jen otevíral rakve. Je to strašlivé, kruté, nelidské – ale taková je povaha našich nepřátel, členů Hizballáhu a Hamásu.

Bude se přesto jednat o výměně třetího zajatého vojáka?

Snad ano. O další výměně bude jednat kabinet i veřejnost, určitě se bude konat spousta jednání, shromáždění a názory se budou velmi lišit.

Vidíte v jednání OSN vůči Izraeli nějaký posun?

Myslím, že se vztah přece jen zlepšuje, rezoluce přijaté po druhé válce v Libanonu jsou v podstatě dobré. OSN se začíná zajímat o nukleární potenciál Íránu, přijala v tomto ohledu několik rezolucí, včetně sankcí. Izrael ale stále není členem žádné regionální skupiny OSN, což je velmi nepříjemné, protože OSN na základě těchto skupin a výborů pracuje. Když se jedná o nějakém problému, každý vyslanec má svou skupinu, svou komisi, jen ten izraelský zůstává osamocený a „bez práce“. Ale postupně, doufejme, překonáme i tuto bariéru.

Připadá vám, že se zlepšuje i vztah Evropské unie a Izraele?

Určitě. Evropa je nám historicky a kulturně velmi blízká, stejně tak i ekonomicky. Slibujeme si, že se vztahy ještě vícelepší, až Česká republika roku 2009 převezme předsednictví EU.

Stal jste se velvyslancem v ČR souhrou náhod, nebo jste si naši zemi vybral?

Vybral jsem si ji. Každý velvyslanec má možnost napsat tři místa, kde by chtěl dále působit, a já napsal jen Prahu. Vždycky mě zajímaly dějiny a politický vývoj vaší země, jedním z hlavních impulzů byla sovětská okupace, o tom už jsem hovořil.

Jaké jsou vaše hlavní cíle během pobytu v ČR?

Udržet a pokud možno ještě zlepšit ekonomické, hospodářské a politické vztahy mezi našimi zeměmi. Během českého předsednictví Evropské unii se snažit o co největší sblížení mezi Unií a Izraelem. Zatřetí rozvíjet česko-izraelské kulturní vztahy, které jsou opravdu mimořádné. Zřejmě jsou tak výborné proto, že tu je nějaká společná nota, nějaká podobnost, základní sympatie mezi Čechy a Izraelci.

Sledujete také český tisk a co si myslíte o úrovni zpravodajství o Izraeli?

Bohužel nedokážu číst česky, takže tisk sleduji prostřednictvím svých spolupracovníků nebo přeložených tiskových zpráv. Jeho úroveň zatím nemohu hlouběji hodnotit, zatím mi zpravodajství připadá kvalitní, zajímavé, vůči Izraeli nezaujaté až na nějaké nuance, na které bych nahlížel jinak. Ale je to svobodný tisk ve svobodné zemi a naším úkolem je jen poskytovat mu pravdivé podklady a informace, bude-li je žádat.

V květnu jsme se u příležitosti 60. výročí Státu Izrael zeptali několika osobností na jejich názor na posledních deset let izraelské historie, tedy období 1998 až 2008. Jak ho vidíte vy?

A co byste přál své zemi do budoucna?

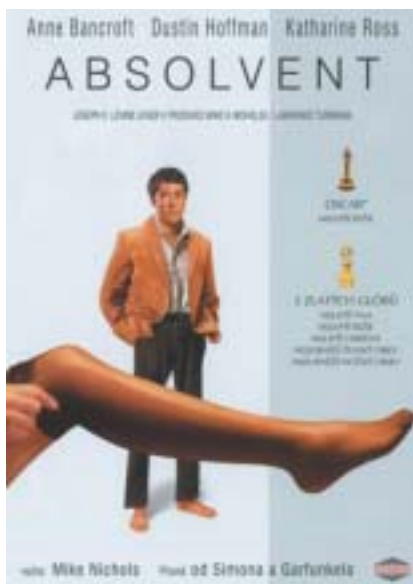
Bylo to období úspěchů i propadů. Čtyři roky násilné intifády, sebevražděných útoků, období, kdy se lidé báli jezdit autobusem či vstupovat do restaurací; měli jsme druhou libanonskou válku, která stála mnoho životů. Na druhé straně se výborně dařilo ekonomice a kultuře, všemu tvůrčímu dění. Co bych přál Izraeli? Rozhodně mír se sousedními státy.

ALICE MARXOVÁ

SUPERGÓJ DUSTIN HOFFMAN

Jak Absolvent Mika Nicholse změnil americkou kinematografii

Před rovnými čtyřiceti lety vyvolal americký film *The Graduate* (u nás uvedený pod názvem *Absolvent*) světovou senzaci. Oč se v něm jedná: Benjamin Braddock, čerstvý absolvent americké college, se setká s paní Robinsonovou, pracující v pod-

Plakát s proslulým motivem, který obletěl svět.

niku jeho otce, která ho svede. Stane se jejím milencem, pak se ale setká s její dcerou Elaine a zamiluje se do ní.

Film měl obrovský úspěch a jeho autor Mike Nichols za něj dostal v roce 1968 Oscara za režii. Pro Dustina Hoffmana v roli Benjamin Braddocka to byl zase rozhodující okamžik, který mu otevřel cestu ke hvězdné kariéře. *Absolvent* se brzy stal kulturním fenoménem ve světovém měřítku.

Už čtyřicet let jsou některé pasáže filmu (party u Benjaminových rodičů, svedení Benjamin paní Robinsonovou nebo scéna s Elaine a Benjaminem v kostele) mezi filmovými fanoušky předmětem skutečného kultu. Celá řada obrátů použitých v dialozích se stala běžnou součástí jazyka Američanů. Písně Simona a Garfunkela, které film doprovázejí (*Mrs. Robinson*, *The Sound of Silence*), jsou stálou součástí hudebního fondu. Plakát, na kterém vidíme Dustina-Benjamin a v popředí ženskou nohu, je klasickým dílem svého druhu. A speciální DVD, vydané ke čtyřicátému výročí uvedení filmu, jde na dračku.

Když se jedná o film, a zejména o film americký, mají věci často svůj židovský aspekt. Tvrdí to alespoň známý americký časopis *Vanity Fair* v březnovém čísle le-

tošního roku v obsáhlém článku, věnovaném vzniku a natáčení tohoto snímku.

JE TO WASP

Zásadní okamžik, říká v něm Sam Kashner, je ten, kdy je třeba najít představitele hlavní role, herce, na kterém bude film stát. Volba Dustina Hoffmana byla v tomto ohledu „revoluční“: herec, který nejenže je Žid, ale má i židovské jméno, a dokonce jako Žid vypadá, může představovat osobu, se kterou se miliony mladých Američanů dokážou identifikovat (a pro kterou miliony mladých i starších Američanů budou mít upřímné pochopení).

Ne že by hrdina příběhu Benjamin měl s Židy cokoli společného. Právě naopak: prostředí, ve kterém se film odehrává, je manifestačně wasp (White, Anglo-Saxon, Protestant – bělošské, anglosaské a protestantské). Velká závěrečná scéna se odehrává v kostele a ne v synagoze. Scénář v tomto ohledu striktně dodržuje románovou předlohu Charlese Webba. Filmový Benjamin je, jak to formuloval sám Mike Nichols, „supergój“.

Ostatně, když se Dustin Hoffman dostal do užšího výběru, zavolal Miku Nicholsovi a prohlásil: „Na tuhle roli se nehodím. Ta postava není vůbec židovská. Je to wasp. Je to Robert Redford.“ Na to mu Nichols odpověděl: „Třeba je Židem uvnitř.“

Dustin Hoffman se nechal přesvědčit. V newyorském divadle, kde měl angažmá, si vzal třídní dovolenou a nastoupil do letadla do Los Angeles.

Mike Nichols v době natáčení *Absolventa*. Foto archiv.

Krátký pobyt v Los Angeles pro něj znamenal obrát jak v profesionálním, tak i osobním životě. Byl to totiž návrat do míst dětství.

Dustin Hoffman vyrostl v Los Angeles, v „antisemitské čtvrti“, jak píše ve

Vanity Fair; ve čtvrti, kde „po nás ve čtyřicátých a padesátých letech pokřikovali ‚židáci‘.“ Když ve ve dvaceti letech odešel do New Yorku, cítil se tam hned doma. „New York je židovský, Los Angeles židovské není.“ Být židovským hercem v New Yorku nebylo nic mimořádného, vůbec ne; znamenalo to však, že člověk ocitl tisíc mil od wasp, prostředí, které vytvořilo archetyp hollywoodského hrdiny.

Anne Bancroft v šedesátých letech. Foto archiv.

V interview, které doprovází DVD vydané ke čtyřicátému výročí *Absolventa*, mluví Hoffman o svém rozpoložení v okamžicích, kdy probíhala závěrečná zkouška: *Myslel jsem si: „To není role pro mě. Nemám pro film předpoklady. Patřím jinam. Etnický herec může hrát v etnickém New Yorku v etnických představeních mimo Broadway. Vím, kde je mé místo.“* Maskéři se ho snažili udělat pro veřejnost přijatelnějším, trochu potlačit nápadný nos, což znamená... méně židovským.

Celé mu to připadalo jako „ohavný žert“. Pohotově odpovědět krásné mladé nežidovské dívce, to je „židovský zlý sen“.

BAGEL A VÁNOČNÍ STROMEK

Dustin Hoffman vyprávěl po letech jednu příznačnou anekdotu. Jeho otec, který se prohlašoval za ateistu, stavěl každý rok vánoční stromek. Když malý Dustin tak kolem deseti pochopil, že jeho rodina je židovská, koupil bagely a pověsil je na vánoční stromek. Nebyl ten třicetiletý Dustin v roli Benjamin tak trochu vánočním stromkem, ozdobeným bagely?

Když nakonec Dustin Hoffman po velkém boji na titulní roli v *Absolventovi* kývl, přijal současně i výzvu: aniž by přestal být sám sebou, měl zaujmout (znovu) své místo v prostředí kalifornských waspů, které

tolik nenáviděl. Jeho obrovský úspěch, nerozlučitelně spjatý s úspěchem filmu, je významnou etapou nejen v jeho životě, ale také v dějinách americké kinematografie.

Anne Bancroft a Dustin Hoffman – záběr z filmu.

Po celé generace, píše Sam Kashner, velcí producenti a ředitelé židovských filmových studií, kteří vybudovali slávu Hollywoodu, vymýšleli a vytvářeli díla pro waspy a o waspech.

Židů byla spousta, před kamerou i za ní. Ale jejich židovství bylo průhledné, očím diváků neviditelné a takové také mělo zůstat. Poangličtění příjmení bylo nezbytností, přinejmenším pro herce: Jakob Julius Garfinkle se stal Johnem Garfieldem, Bernard Schwartz Tonym Curtisem, Emanuel Goldenberg Edwardem G. Robinsonem a Isser Danielovitch Kirkem Douglasem.

Bezpochyby se jedná o dědictví diaspor, poznamenané obavami z antisemitismu: Židé na sebe nesmí upozorňovat. Článek ve *Vanity Fair* mluví dokonce o „kamoufláži“.

A najednou newyorský židovský herec hraje na plátně roli mladého Američana, roli tak wasp, že ji producenti nejdříve chtěli obsadit Robertem Redfordem, Warrenem Beattym nebo Stevem McQueenem. A Amerika nejen neprotestovala; přijala film s nadšením. *Cesta*, říká *Vanity Fair*, je otevřena dalším „etnickým hercům“ židovským i nežidovským, jako jsou Al Pacino, John Travolta a rovněž Woody Allen.

MICHAEL PESCHKOVSKY

Pochopitelně to nebyl *Absolvent*, kdo ten obrat způsobil. Změna se odehrála ve způsobu myšlení. O tom Dustin Hoffman, když roli odmítal, mnoho nevěděl. Postřehl ji právě Mike Nichols. *Absolvent* je spíše důkazem než příčinou této změny. Je také jejím prvním veřejným svědectvím.

Není bez významu, že v centru toho, co *Vanity Fair* nazývá „revolučním obratem“, je Mike Nichols. Tento syn ruských Židů,

narozený v Berlíně jako Michael Peschkovsky, přišel do USA v předvečer druhé světové války ve věku osmi let. Vzhledem k vlastní zkušenosti imigranta, kterou takto získal, měl více než americký Žid Hoffman cit pro změny vztahu mezi Amerikou a její „židovskou částí“.

Mike Nichols, poté co dal přednost divadlu před studiem medicíny, zahájil kariéru jako herec v improvizacích s Elaine May, dcerou herce jidiš divadla. Od herectví přešel k režii a měl první úspěchy. Na jejich základě se ve svých šestatřiceti letech stal kandidátem na režii *Absolventa*. Režiroval na Broadwayi hry dvou známých židovských autorů, Neila Simona a Murraye Schisgala, kde v hlavní roli zářil Walter Matthau, další syn ruských Židů. To vypovídá o tom, že Židé byli přirozenou součástí amerického uměleckého prostředí.

Že pak byl *Absolvent* financován Josephem Levinem, je také více méně v řádu věci – produkci se Židé v Hollywoodu zabývali již dlouho. Ani to, že scénář je dílem Bucka Henryho (rozeného Buck Henry Zukerman), není nic mimořádného. Rovněž skutečnost, že se na hudbě k filmu podíleli Paul Simon, syn maďarských Židů, a Art Garfunkel, jehož židovství rodi-

K. Ross a D. Hoffman při natáčení. Foto archiv.

če přišli z Rumunska, není pro jeho vyznění určující.

To, co všechno mění a co je projevem génia Mika Nicholse, je, že se na plátně viditelně pohybuje Žid Dustin Hoffman v roli waspa Benjamin Braddocka. Virtuální, ale pevná hradba byla zbořena. *Když jsme začali uvažovat o hercích*, uvádí dnes Buck Henri, *byli to vysocí blondáci. Dustin Hoffman je všechno, jen to ne*.

Postava Benjamin Braddocka není židovská, ale jak to řekl Mike Nichols Dustinu Hoffmanovi, „možná je Židem uvnitř sebe samého“. V tom „možná“ spočívá celý ten rozdíl.

JEAN VIDAL

(Z francouzského časopisu *L'Arche*, 6/2008 přeložil Jiří Daniček.)

FILMOGRAFIE D. H.

- 1967 – *Absolvent* (*The Graduate*), role: Benjamin Braddock
- 1969 – *Půlnoční kovboj* (*Midnight Cowboy*), role: Enrico Salvatore „Ratso“ Rizzo
- 1970 – *Malý velký muž* (*Little Big Man*), role: Jack Crabb
- 1971 – *Štrašáci* (*Straw Dogs*), role: David Sumner
- 1973 – *Motýlek* (*Papillon*), role: Louis Dega
- 1974 – *Lenny* (*Lenny*), role: Lenny Bruce
- 1976 – *Všichni prezidentovi muži* (*All the President's Men*), role: Carl Bernstein
- 1976 – *Maratonec* (*Marathon Man*), role: Thomas „Babe“ Levy
- 1979 – *Kramerová versus Kramer* (*Kramer vs. Kramer*), role: Ted Kramer
- 1979 – *Agáta* (*Agatha*), role: Wally Stanton
- 1982 – *Tootsie* (*Tootsie*), role: Michael Dorsey / Dorothy Michaels
- 1988 – *Rain Man* (*Rain Man*), role: Babbitt
- 1989 – *Rodinný podnik* (*Family Business*), role: Vito McMullen
- 1990 – *Dick Tracy* (*Dick Tracy*), role: Mumbles
- 1991 – *Billy Bathgate* (*Billy Bathgate*), role: Dutch Schultz
- 1991 – *Hook* (*Hook*), role: Capt. Hook
- 1995 – *Smrtící epidemie* (*Outbreak*), role: plukovník Sam Daniels
- 1996 – *Spáči* (*Sleepers*), role: Danny Snyder
- 1997 – *Město šilenců* (*Mad City*), role: Max Brackett
- 1997 – *Vrtěti psem* (*Wag the Dog*), role: Stanley Motss
- 1998 – *Koule* (*Sphere*), role: Dr. Norman Goodman
- 1999 – *Ďáblová čísla* (*Devil's Arithmetic*)
- 1999 – *Johanka z Arku* (*The Story of Joan of Arc*), role: The Conscience
- 1999 – *V kůži Johna Malkoviche* (*Being John Malkovich*), role: Willy Loman
- 2002 – *Půlnoční míle* (*Moonlight Mile*), role: Ben Floss
- 2003 – *Porota* (*Runaway Jury*), role: Wendell Rohr
- 2003 – *Chladnokrevně* (*Confidence*), role: Winston King
- 2004 – *Řada nešťastných příhod* (*Lemony Snicket's A Series of Unfortunate Events*):
- 2004 – *Hledání Země Nezemě* (*Finding Neverland*), role: Charles Frohman
- 2004 – *Jeho fotr, to je lotr!* (*Meet the Fockers*), role: Bernie Focker
- 2005 – *Co je septem ...* (*Rumor Has It...*)
- 2005 – *Ztracené město* (*The Lost City*), role: Meyer Lansky
- 2005 – *Rychlý Stripes* (*Racing Stripes*), role: Tucker
- 2006 – *Prázdniny* (*The Holiday*), role: sám sebe
- 2006 – *Horší už to nebude* (*Stranger Than Fiction*), role: profesor Jules Hilbert
- 2006 – *Parfém: Příběh vraha* (*Perfume: The Story of a Murderer*), role: Giuseppe Baldini
- 2007 – *Říše hraček* (*Mr. Magorium's Wonder Emporium*), role: pan Edward Magorium
- 2008 – *Kung Fu Panda* (*Kung Fu Panda*), role: Shifu

O ŽIDOVSKÉM OSUDU

/ v podání Hanuše Zviho Weigla /

Průměrný Žid hledá „jiches“, tj. důstojný původ, například od šlechtice, bankéře, slavného rabína. Jsou rodiny, které mají dokázaný původ od krále Davida. Podle poznámek v gabelsbervogelových stenografiích, zanechaných strýcem Natanem Weigelem (nejvýznamnějším členem naší rodiny), pocházejí Weiglovi z Podivína. Na rozdíl od Břeclavi, jejíž matriky shořely ve druhé světové válce, v Ústředním archivu na ulici Milady Horákové jsem našel podivínské matriky zachované s takovou péčí, že mi při pohledu na ně slzy zakalily oči. Tehdejší noví matrikáři přímo kaligraficky malovali ty švabachové zápisy, až jsem některá písmenka ani nemohl rozluštit.

Ale to nejhorší bylo, že první známý Weigl Izak (Beer) v indexu nebyl uveden. Už jsem se málem vzdal, když vidím, 11. 11. 1786 je zanesen Izak Beer, ale příjmením Hierschl, jen po straně je malým písmem marginální poznámka „a ten přijal jméno Weigl“.

Co teď s výkladem strýce Natana, že jméno Weigl pochází od Waegele, vozičkáře, na němž prý předkové rozvázeli tabák? Během let a s pomocí Ruth Davisové – Američanky z brněnské rodiny Hochwaldů – jsem se dověděl, že strýc neklamal. Hirschlovi byli známými obchodníky tabákem, jeden z nich figuruje dokonce již v listině účastníků lipského veletrhu v roce 1717. I ve Vídni byli mezi prvními sedmi Židy, co dostali povolení k pobytu. To by tedy byl „jiches“. Ale později jsem v mikulovském okresním archivu našel protokol, v němž byl ten Izak Weigl nařčen, že udržoval doma pokoutní školu, a byl varován, že bude zbaven funkce školního inspektora. To se patrně stalo, poněvadž když se ve věku 66 let podruhé ženil, je označen jako obchodník s kůží!

Vraťme se však k MUDr. Natanu Weigelovi, který byl nejen známým internistou v Brně, ale i náruživým sociálním demokratem, přítelem sociálnědemokratického senátora Polaka (jehož bratr Adolf byl sekretářem Theodora Herzla!) a jiných hodnostářů. Strýc byl velmi štedrý, jednou daroval tisíc zimníků železničářům a jeho útlá žena Frýda, oddaná sionistka, mohla puknout.

Když se v Rakousku nacisté již pokoušeli o převrat, přišel strýc Natan jednu ne-

děli ráno k nám do Břeclavi a prosil, abychom mu na den dali dům k dispozici k nějaké tajné schůzce, přičemž prorokoval, že „ten dům vejde do dějin“. Později jsme se dověděli, že se tam sešli už značně zeslabení rakouští sociální demokraté Bauer a Deutsch s čl. soudruhy, kteří, jak známo, už pomoci nemohli, a dům do dějin nevyšel, leda tím, že se už od roku 1993 soudím a doposud mi vrácen nebyl. Strýc byl mezi prvními zatčenými na Špilberku, dostal se však s rodinou do USA přes Sibir

ze Švédska, kde měl soudruhy Willyho Brandta a též Bertolta Brechta, jehož žena, vídeňská herečka Helene Weigelová, byla naše skutečná, byť vzdálená příbuzná. A to je přece „jiches“, ne?

HILSNERU, HILSNERU!

Náš rodinný dům, o němž jsem se již zmínil, byl postaven v roce 1886. Odkud děd Šimon Weigl, tehdy 34letý, nabral peníze, se mohu jen dohadovat, poněvadž ani on, ani můj otec neprojevovali viditelný obchodní talent. Zato babička Fanny byla z Čejkovic z rodiny Fleischerů, ze které se pět z devíti dcer provdalo do Břeclavi. (Její židovské obyvatelstvo se proto dělilo na Fleischerovce a ostatní.) Všechny Fleischerovky byly činné v obchodech svých manželů a asi měly též patřičná věna.

Nemohu si upřít příběh Zeliga Fleischerova, jednoho z předků. Když 1876 Prusové táhli na Vídeň, jeden z předvojů se zastavil v Břeclavi a toho Zeliga chytili, aby jim ukázal cestu do Vídně. Postavili ho na první káru a po cestě na něho křikl sedlák: „Už ťa vezů, Selku!“ Pruský důstojník se ptal, co ten muž řekl, a Zelig odpověděl, že muž zná cestu do Vídně lépe než on. Ten chlap musil na vůz a Zelig propustili.

Otec Robert byl poslán na obchodní akademii do Vídně. Odtud si přinesl vzor-

né písmo a všechny vlastnosti účetního, ale obchodníkem nebyl. Miloval přírodu, hudbu, lidem radil v daňových věcech, ale kavárny se štítil. Byl členem německého pěveckého sboru, hrál v orchestru musikvereinu a v neděli nás vodil do přírody jako skauty. Měl plnovous, a snad proto jednou na výletě na něho volali výrostci z druhé strany mýtiny „Hilsneru, Hilsneru“. Tak jsem co dítě poznal, co je antisemitismus. Myslím, že mnozí dnes nevědí, kdo Hilsner byl.

NOMANSLAND (Území nikoho)

Den před Mnichovem šel otec za starostou se zeptat, jak se zachovat vzhledem k hrozící okupaci. „My zůstaneme,“ odvětil mu starosta a první utekl. Ale otec zůstal a druhý den byl se všemi Židy-Němci zatčen. Marně se bránil tím, že je čestným členem gesangvereinu. „Tam budete moci zpívat,“ řekl mu nacist. „Tak mi alespoň vraťte hodinky,“ prosil otec. „Nač je potřebujete?“ ptal se ho nacist a otec mu vysvětlil: „Abych věděl, kolik uhodilo.“

Nic nepomohlo, otec byl spolu s ostatními Židy postaven na hranici, na silnici do Lanžhota. Čsl. pohraniční stráž je dále nepustila, proto byli břeclavští Židé nuceni tam tábořit pod širým nebem (v nomanslandu) více než týden. Brněnská židovská obec posílala denně stravu. Tu akci vedl Cvečerl, MUDr. Hugo Schuller, který později plnil podobnou funkci vůči našim ilegálním přistěhovalcům v táboře Atlitu, kde byli internováni. Jeho prostřednictvím se mi podařilo otce dát v noci vyšmuglovat. Vždyť já byl narukován, důstojník armády Čsl. republiky, která své občany nechťela pustit dovnitř.

VOJNA NENÍ KOJNÁ

Teď je na místě, abych vzpomínal na svá vojenská léta. Měl jsem odklad vojenské služby, tak jsem narukoval po promoci co 23letý do pěší důstojnické školy v Olomouci. Představte si tu náhodu. Já jel z Břeclavi, tehdejší můj nejlepší přítel Robert Hirsch, později Hájek (s nímž jsme zůstali spolu až do mé alija), rukoval z Brna a naše černé kufry byly složeny čirou náhodou ve stejné světnici!

Pro mne byl výcvikový měsíc velmi těžký. Byl jsem korpušentní, nesportovní, takže jsem se často omlouval. Moje Kopl Zimlichmann – židovský dělesloužící četař (!) z Jasíné – že mi nemůže pomoci. Měl jsem však železnou vůli a ten výcvikový měsíc jsem přestál, navzdory do krve odřeným nohám, kterými jsem si získal respekt kamarádů a představených.

Školu jsem úspěšně skončil jako četař aspirant. Při večírku na rozloučenou jsem měl velký podíl na revue, kterou jsme připravili. Chtěl jsem se pomstít důstojníkovi, který nás neustále sekýroval. Jednou v noci nařídil prohlídku ubikací, a když nějaký dobrodinec vypnul pojistky, tak mu nevdalo pokračovat se svíčkou a při tom bídém světle našel, že na botě jednoho aspiranta chybí cvok!

Tento výjev jsme pro ten večírek zdramatizovali s mluveným mužským sborem, který s patřičnou ozvěnou opakovaně zdůrazňoval slovo „cvok“. Výchovný důstojník školy co cenzor nám text propustil pod podmínkou, že jméno důstojníka nebude vysloveno. Bylo tak zřejmé, že jsme tu podmínku přijali, a ovšem zásah byl sto-percentně úspěšný.

Jenže ten nadporučík šel s námi k pluku do Hradiště a hned měl službu plukovního dozorcího důstojníka, což využil k tomu, aby nás chytil, jak jsme ráno ještě spali (co četaři aspiranti noví u pluku jsme si mysleli, že si to můžeme dovolit) a dal nás do raportu. Noví u pluku a hned k raportu, to byla ošemetná věc. Velitel roty škpt. Köhler dělal dosti komisi dojem. Při ranním raportu, když přišla řada na nás, Köhler se vši přísností se nás ptal: „Spali jste?“ přiznali jsme se ovšem. Načež on: „Já taky rád spím, ale chytit se nedám!“ a tím byla věc vyřízená.

ŠKPT. KÖHLER

Köhler byl zlatý člověk. Bojoval ještě za první světové války na Monte Grappa. Bohatý akcionář Prazdroje (říkával, že zůstal na vojně, jen aby akcie nemusel zpeněžit). Krásná jeho žena byla Slovenka, též bohatá, neměli děti, ale auto, které provozovali každý na svůj dělený účet! Kvůli pětikoruně se Köhler mohl roztrhnout, což ilustruje následující příběh:

V mobilizaci na podzim 1938, na pochodu z Jihlavy směrem k rakouské hranici, byli jsme přes víkend ubytováni v nějaké vesnici, kde Robertova i moje manželka nás z Brna přišly v neděli ráno navštívit. Ovzduší bylo velmi napjaté, válka mohla každý okamžik vypuknout, proto jsme raději poslali manželky domů. Za chvíli přišel můj pucák Fronek, že máme ihned přijít k panu št. kapitánovi. Köhler seděl nafouklý za stolem, předkládá nám beze velezradu. „Pane škpt., co tím myslíte?“ ptali jsme se, načež on: „Máte zde manželky, prozradili jste stanoviště pluku a to je velezrada.“ „Ale, pane škpt., my zde žádné manželky nemáme, pojdte se podívat, to je omyl!“ Načež on: „Skutečně? Tak si přece můžeme dát partičku (karet).“ On

totiž rád hrál s námi v karty, poněvadž jsme ho nechali vyhrávat. V onu neděli poslal pro nás, když ještě manželky s námi byly, a Fronek přišel s prázdnu, proto se našel. Ale pak podle pravidel jsme ho nechali vyhrávat a byl pokoj.

V tu samou noc mělo být nepřátelství zahájeno. Směřovali jsme k hranicím. Co velitel kulometné čety jsem byl za první četou, i její velitel byl Žid, a nemýlím-li se, byl i velitel celé té přední jednotky Žid. Byla naprostá tma, všechny vesnice zatemněny. Držel jsem se brzdy kulometné káry, abych zůstal s jednotkou. Náhle kolem půlnoci se horizont za námi rozzářil bílým světlem. Přišel posel na koni s rozkazem zastavit. To byl Mnichov. Na místě jsme si zařídili tábor, Köhler odkudsi opatřil ryby, dal je upéct a pak od nás od každého vybral 5 Kč. To byl Köhler.

Oprava k příběhu nomansland

Byl jsem upozorněn na to, že starosta města Břeclavi neutekl před nacisty, nýbrž co státní úředník byl telegraficky odvolán před jejich příchodem.

Kresby Antonín Sládek.

Vojna není kojná – přídavek k příběhu

Dlužím památce JUDr. Roberta Hájka (Hirsche), který mimochodem co úředník ŽOB byl jedním z prvních zatčených gestapem a několik měsíců vězněn na Špilberku, abych z vojny uvedl ještě jeden příběh.

První měsíc výcviku v Olomouci, říjen 1935. Byla neděle, snad 10 hodin ráno, ubikace s třiceti vzorně vyrovnanými slavníky se jen blyštěla, poněvadž jsme očekávali prohlídku obávaného četaře Pudila. Jen na jednom kavalci spal přes uši zakrytý Robert. Pudil přišel a ovšem hned k tomu kavalci. Zatřepal s ním a na těžce se probouzejícího Roberta řve: „Jak se jmenujete, aspirante?“ Načež Robert neměl jinou odpověď než: „Hádejte.“ Neza-

pomenou na tu zrudlou tvář četaře a jak řval ještě více o jméno. Robert v polospánku slezl z postele, uchopil svůj černý dřevěný kuffík (se kterým každý voják narukoval a na němž bílými písmeny bylo jeho jméno namalované) a mává s ním: „Tady máte moju vizitku.“

To byl Robert, nezapomenutelný můj přítel, s nímž jsem byl denně spolu téměř pět roků, s krátkou přestávkou, když jako výborný stenograf byl podržen ve škole a já odvelen k pluku do Uherského Hradiště. Když nepomohly všechny prosby a škpt. Köhler ho nechtěl pustit, jednoho dne psal Robert dlouhý raport, vzal jej ze stroje, roztrhl a řekl: „A teď mě musíte pustit.“ A přišel do Hradiště, kde jsme byli zase spolu. Já jeho velitel!

Ty zážitky nechám na podruhé.

MLUV ČESKY

Pokud jsme ještě v ČSR, musím zmínit následující typickou příhodu. Ani převrat v roce 1918 se neobešel bez antisemitských výtržností, v Holešově byl dokonce pogrom. V oněch dnech po obědě seděli břeclavští Židé v kavárně, když náraz uslyšeli hřmot blížící se lůzy, která sice nevráždila, ale loupila a rabovala. Kavárni hosté se rozprchli všemi směry. Dva z nich, Hugo Bittner a Armin Goldreich, přešli zeď do sousedního dvora, kde byly dva prázdné sudy na dešťovou vodu, každý vlezl do jednoho a mlčky čekali. Asi po hodině, když se vše uklidnilo, ptá se Armin Goldreich: „Hugo, ich glaub wir können gen?“ načež ze sudu mu Hugo odpovídá: „Mluv česky!“

Paralelně mě napadá jiná příhoda. Po druhé světové válce bylo přece důležité prokázat národnost udanou při sčítání lidu v roce 1930. Pan X. měl zapsanou německou, a to tehdy byla katastrofa. Pomohla mu důvtipná advokátní úřednice. Udělala deset kopií toho dokladu, devět z nich byly věrné kopie, jen v desáté napsala národnost českou. Soudní aktúar ovšem razítkoval první, druhou, třetí kopii, pak už se ani nedíval, a tak pan X. získal českou národnost. Těch devět německých z opatrnosti zničil. Když pak měl v Izraeli prokázat pro německou restituci německou národnost, plakal: „Kéž bych si jeden opis nechal.“ To je židovský osud.

(Otištěný text je výběrem ze vzpomínek břeclavského rodáka, advokáta pana Hanuše Zviho Weigla, který od roku 1938 žije v Izraeli. Jeho pozoruhodný text vychází od roku 2003 v brněnském židovském časopise Kachol velavan. Celý soubor vyjde v Židovské ročence 5769.)

NEZNÁMÝ MICHEL FINGESTEN

Výstava v Galerii R. Guttmanna potrvá do konce srpna

Ačkoli Michel Fingesten patřil před druhou světovou válkou k nejznámějším berlínským umělcům, je dnes téměř neznám. Je to jeden z důsledků nacistické perzekuce, která ve 30. letech zneškodnila umělcům, jako byl on, pracovat a vystavovat, izolovala je a nakonec v lepším případě přinutila k emigraci. Tisíce jejich děl byly vyraženy z veřejných sbírek, konfiskovány, zničeny nebo pokoutně prodány do ciziny.

Dívka z Torre del Mar, 1927.

CESTOVATELEM PO SEDMI MOŘÍCH

O životě Michela Fingestena do jeho třiceti let nemáme mnoho bezpečných zpráv, víme ale, že to byl život značně dobrodružný. Fingesten (vlastním jménem Michel Finkelstein) se narodil 18. 4. 1884 v osadě Bučkovice (Buczkwitz) ve Slezsku (dnešní okres Frýdek-Místek). Otec Leone Finkelstein byl Rakušan židovského původu, vyznáním protestant. Matka Františka Lionová pocházela z židovské rodiny z Ters-tu. Finkelsteinovi měli šest dětí, z nichž Michel byl nejstarší. Díky svému nadání odešel v roce 1900 studovat na Akademii výtvarných umění do Vídně, ale (údajně pro nešťastnou lásku) odešel do Hamburku, kde se nechal najmout na nákladní loď do Ameriky.

Ve Spojených státech čtyři roky cestoval od města k městu, na živobytí si vydělával kreslením pro časopisy, malováním vedut a jinými příležitostnými pracemi. Na své 22. narozeniny dorazil do San Franciska, které krátce nato

postihlo velké zemětřesení, jež zničilo většinu města a zahubilo tisíce lidí. Jednoho večera ho v přístavu opili a naložili na nákladní loď do Austrálie, na které musel pracovat jako námořník. Než po 110 dnech přistáli v Melbourne, z vyčerpání a podvýživy onemocněl nemocí beri-beri a upadl do agonie. Když se vzpamatoval, vydal se pěšky do Sydney. Cesta trvala čtyři měsíce, zanedlouho se však vrátil do Melbourne a nechal se najmout na loď do Evropy. V roce 1907 přistál v Palermu a vydal se pěšky na sever přes Alpy. Po dvou měsících dorazil do Mnichova, tehdy jednoho z nejvýznamnějších uměleckých center. Začal tu studovat, ale po roce se ho znovu zmocnila touha po cestách a dobrodružství. Tentokrát odejel z Brém do Hongkongu a další čtyři roky brázdil přístav od přístavu Čínské a Japonské moře. V roce 1913 přijel do Berlína.

NOVÝ ZAČÁTEK V BERLÍNĚ

Teprve po zkušenostech ze strastiplné cesty kolem světa se cítil dostatečně zralý pro

Ulice v Madridu, kvaš, 1927/28.

vlastní uměleckou tvorbu i život. V roce 1914 se oženil s Biancou Schickovou (1889–1941), v lednu 1915 se jim narodila dcera Ruth a v březnu 1916 syn Peter, po-

zdější sochař a umělecký kritik. Již v roce 1913 objevil grafiku jako své nejvlastnější médium, zničil svoje obrazy a začal se věnovat výhradně grafické práci.

Na vypuknutí první světové války reagoval řadou velkých rytin se symbolickými náměty, v nichž se projevuje jako rozhodný odpůrce násilí. Dává najevo své

Krávy u jezera, kvaš, 1927/28.

přesvědčení o obrodné síle přírody a lásky, která jediná zabezpečuje nesmrtelnost lidského rodu a dává mu smysl. Z něho pramení také jeho erotické grafiky, plné vtupu a humoru.

Během války se stal členem uměleckého spolku Neue Sezession, který založil v roce 1910 Max Liebermann. V roce 1917 byl přizván jako spolupracovník časopisu *Marsyas*, do něhož literárně přispívali např. Hugo von Hofmannsthal, Heinrich Mann, Hermann Hesse, Alfred Döblin, Ernst Weiss nebo Stefan Zweig, poprvé zde byly publikovány tři povídky Franze Kafky. Každé číslo obsahovalo původní rytiny či litografie od významných expresionistických umělců, Fingesten do časopisu přispěl šesti grafickými listy.

PRVNÍ ÚSPĚCHY

Fingesten na sebe poprvé výrazně upozornil výstavou v roce 1918 a improvizovaným grafickým doprovodem ke knize *Die Blechschmiede* (Klempíři) od Arna Holze, který byl s nadšením přijat soudobou kritikou. V následujících letech vytvořil mj. album leptů *Aus den Spelunken Berlins* (Z berlínských špelunek), grafický doprovod knihy Adolfa Weissmanna *Die klingende Garten* (Zpívající zahrada), který volně sleduje hudební motivy z Mozarta, Schuberta, Wagnera, Čajkovského a Strausse. V témže roce vydal album *10 Radierungen über das Thema Mütter* (10 rytin na téma matky) a v roce 1921 volně ilustroval 12 grafickými improvizacemi soubor veršů Alfreda Kerra *Krämerspiegel*

(Zrcadlo kramářů), který reagoval na spor skladatele Richarda Strausse s jeho berlínskými nakladateli. Roku 1920 vyšla první monografie o jeho grafickém díle z pera kritika Paula Friedricha.

Na přelomu let 1927 a 1928 přivedla stará láska Fingestena znovu k malování a inspirovala jeho delší pobyt ve Španělsku. Objevil španělskou krajinu a namaloval řadu poetických obrazů neobvyklých barev a exotické atmosféry. Po návratu v roce 1928 své španělské krajiny vystavil v galerii Neue Kunsthandlung a tato výstava znamenala další úspěch jeho umělecké kariéry. Po vypuknutí hospodářské krize přijal zaměstnání v Umělecké tiskárně Sebastiana Malze, pro kterou pracoval až do své emigrace do Itálie.

EMIGRACE

Nacisté hned po roce 1933 začali jeho dílo napadat a on sám se hlásil k pronásledovaným umělcům. Skončilo to emigrací. Zatímco Bianca a Ruth Fingestenovy odjely do Jižní Ameriky, Fingesten plánoval koncem roku 1935 útěk do Prahy. Záměr se nezdařil a umělec se synem Peterem odjel počátkem roku 1936 do Milána. Navzdory neustálým existenčním potížím tu vytvořil na 500 grafických listů, v nichž jeho grafické umění dosáhlo svého vrcholu. V roce 1937 byl jedním z organizátorů výstavy exlibris a inspiroval založení první italské společnosti sběratelů exlibris Grupo Italiani dell' Ex Libris e del Bianco e Nero. Jejím členem byl mj. i architekt Gianni Mantero, který se stal významným Fingest

žitostných tisků. Na přelomu let 1938 a 1939 vznikl jeho cyklus 13 leptů *Essai de Dance Macabre* (Esej o tanci smrti), je-

Rybářský přístav u Tarragony, kvaš, 1927/28.

jichž tématem je vize budoucí katastrofy. Tento soubor, stejně jako cyklus 10 leptů a suchých jehel *Kleine Randbemerkungen zum Thema Krieg* (Malé poznámky na okraj tématu válka) z let 1939–40, patří k nejvýznamnějším Fingestenovým dílům.

V INTERNAČNÍCH TÁBORECH

V květnu 1939 se Fingestenovi konečně podařilo poslat syna Petera do USA. Bylo to na poslední chvíli. Po vypuknutí války

Tronto v provincii Teramo. Měl tu ještě možnost udržovat písemné kontakty s přáteli a věnovat se tvorbě. Právě zde vznikla

jeho poslední díla, dřevorezy, tištěné s pomocí olejových barev, která patří k jeho nejkrásnějším grafickým listům.

Přibližně po roce byl Fingesten přeložen do tábora Ferramonti-Tarsia nedaleko městečka Cosenzy v Kalábrii. Tábor se sestával pouze z dřevěných baráků, život zde byl velmi obtížný v důsledku zcela nedostatečné stravy a hygieny. Navíc se Fingestenovi při transportu ztratil kufr, ve kterém měl to nejcennější – své nástroje a materiál k tvorbě. V létě 1942 onemocněl malárií, trpěl horečkami a nebyl schopen psát ani kreslit. Dne 14. 9. 1943 tábor osvobodili Angličané. Krátce nato Fingesten utrpěl úraz a byl převezzen do nemocnice v Cosenze. Po operaci dostal do rány infekci, na niž 8. října 1943 zemřel. Byl pohřben na hřbitově v Cerisanu.

Dílo Michela Fingestena uchovali především sběratelé grafiky a exlibris, které na jeho umění fascinovala fantazie, humor a hravost, bohatá symbolika a občas makabrní či erotické prvky. On sám příliš nevystavoval, raději dával přednost osobnímu kontaktu se sběrateli a mecenáši, jeho dílo zůstávalo vždy poněkud exkluzivní. Také proto je málo známo. Pokud jde o české zájemce, došlo ke zlomu v loňském roce: nejprve mohli navštívit výstavu umělcových exlibris v pražské Galerii Ztichlá klika (viz Rch 11/2007), nyní mají možnost zhlédnout v Galerii Roberta Guttmanna Fingestenovy obrazy, grafiky a exlibris z velké soukromé sbírky, které nejspíše nikde jinde neuvidíte.

ARNO PAŘÍK

Pobřeží před bouří, kvaš, 1927/28.

stenovým mecenášem a jeho blízkým přítelem. Fingesten pro něho v následujících letech vytvořil více než 90 exlibris a příle-

byly v Itálii zavedeny protizidovské zákony, Michel Fingesten byl 9. října 1940 zatčen a internován v táboře Civitella del

RECENZIA S PROLÓGOM

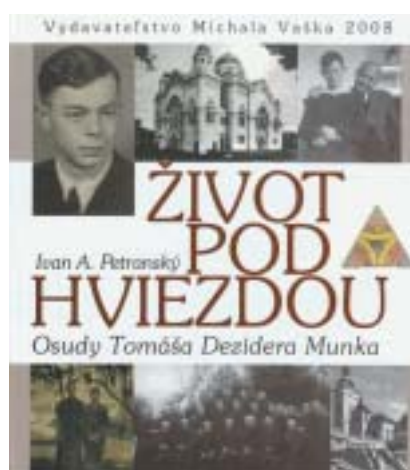
Pokrivená optika Petranskeho Života pod hviezdou

(PROLOG) *Niekedy v júli 1858 vtrhol bolonský policajný komisár do domu židovského obchodníka Mortaru a uniesol jeho šestočné dieťa, chlapca Edgara Mortaru. Urobil to na základe zistenia, že chlapca v minulosti, počas neprítomnosti jeho rodičov, pokrtila maloletá kresťanská slúžka pracujúca v domácnosti Mortarovcov. Slúžka krst vykonala preto, že dieťa bolo choré a bola presvedčená, že mu pokrstením (pokropením vodou a vyslovením modlitby) pomôže. Edgara teda uniesli z úradnej moci, pretože zistili, že je „kresťan“ a ako taký nesmie byť vychovávaný Židmi. Dieťa odvliekli do Ríma a následne vychovávali ako kresťana. Napriek intervenciám z celého sveta, napriek prosbám zúfalých rodičov, napriek diplomatickému úsiliu dieťa nikdy nevrátili do jeho rodiny. Naopak, sám pápež Pius IX. adoptoval Edgara Mortaru vo veku jeho 13 rokov. O niekoľko rokov neskôr vstúpil mladý Mortara ako novic do cirkevného rádu a stal sa mníchom v kláštore San Pietro. V roku 1873 bol vysvätený za kňaza a žil v kláštore až do svojej smrti roku 1940.*

U NÁS NA SLOVENSKU

Kniha Ivana A. Petranského *Život pod hviezdou – osudy Tomáša Dezidera Munka*, vydaná v Prešove (2008), je, jemne povedané, zvláštnym spracovaním životných osudov židovskej rodiny Munkovcov, ktorí žili na Slovensku v prvej polovici 20. st. Hlavnou postavou knihy je Tomáš Dezider Munk (1924), avšak kniha sa venuje aj jeho rodičom. Matka Tomáša, Gizela, rodená Kohnová (1900), sa po krátkom manželstve s Eugenom Policerom rozviedla a už roku 1923 sa opätovne vydala za Filipa Františka Munka (1895). Munkovci patrili do spoločensky lepšie situovanej vrstvy, charakterizovalo ich dobré vzdelanie, vzťah k hudbe spojený so schopnosťou vynikajúcej hry na klavíri, dokonalá znalosť viacerých cudzích jazykov (pričom za cudzí jazyk sa nepovažovala nemčina, maďarčina a slovenčina), neuveriteľne kultivovaný rukopis, láska k horám a turistike. V roku 1924 pribudol do rodiny Munkovcov v Buda-

pešti narodený starší syn Tomáš Dezider, o šesť rokov neskôr sa v Bratislave narodil mladší syn Juraj (1930). Munkovci žili v peknom, harmonickom manželstve, zjavne si rozumeli a boli spokojní so životom. Bývali na viacerých miestach, v Lučenci, Bratislave a napokon v Ružomberku. Otec rodiny, František Munk, pracoval ako vysokopostavený úradník, respektíve riaditeľ významných slovenských podnikov. Rodina bývala

v krásnom, priestrannom byte, samozrejmo súčasťou domácnosti boli nemecky hovoriaca vychovávateľka detí a kuchárka.

Autor knihy Ivan A. Petranský urobil obrovský kus archívnej práce, zhromaždil fotografie, dokumenty, popísal školy, triedy a učiteľov, ktorí učili Munkovcov – rodičov aj ich deti, zachytil religiózne rozdelenie žiakov, kvalitu výučby a povesť jednotlivých učiteľov, hmotné pomery, atmosféru doby, problémy škôl, ktoré navštevovali, a množstvo ďalších reálií, ktoré by čitateľom Roš chodešu až prekvapujúco dobre známe (vrátane fotografií, ktoré sú akoby vytiahnuté z vlastného rodinného albumu).

Napriek predošlému úprimnému hodu autorovej pracovitosti a kvalite jeho archívneho materiálu nebudem pokračovať v chvále recenzovanej knihy, pretože svojim spôsobom vo mne vyvoláva veľmi negatívne pocity. Sú reakciou na spracovanie posledných rokov života Munkovcov. Munkovci sa nedožili oslobodenia, celá rodina bola v rokoch holokaustu vyvraždená. Ale vrátim sa k re-

cenzovanej knihe a jej (autorovmu) videniu sveta.

Spomeniem dva dokumenty z úvodnej časti knihy: Prvý je citát z kresťanského evanjelia podľa Matúša: „Blahoslavení čistého srdca, lebo oni uvidia Boha“ a druhý dokument je faximílie rodného listu Tomáša Dezidera Munka, ktoré je na prvej vnútornej strane knihy. Z rodného listu sa dozvedáme, že Tomáš Dezider, chlapec, izr. náboženstva, vstúpil aj so svojimi rodičmi 4. januára 1938 z izr. cirkvi a ostáva v stave „bez vyznania“. Zaznačili to v apríli 1938. A tu sa dostávame k ťažisku knihy a k tomu, čo vo mne vyvoláva negatívne pocity. Skoro 45ročný František Munk, zrelý, rozhladený a vzdelaný človek v zodpovednom postavení, ktorý začiatkom roku 1938 prestupuje do vzťahu „bez vyznania“, a spolu s nim jeho zjavne so životom spokojná usmievať sa manželka a dve mimoriadne vydaté a talentované deti vstupujú do katolíckej cirkvi. Stalo sa tak koncom roku 1939 (!), teda niekoľko mesiacov po vyhlásení Slovenského štátu a po prijatí prvých rasových zákonov. Vzhľadom na reálie, ktoré dobre poznáme, nekriticizujem rozhodnutie rodiny, ale jeho knižnú reflexiu.

„PODĽA SVEDOMIA MÔJHO...“

Autor Ivan Petranský sa zjavne zameriava na to, aby presvedčil čitateľa o úprimnosti a hĺbke katolíckeho náboženského presvedčenia Munkovcov. V nie náhodou uverejnenej fotografickej reprodukcii dopisu Františka Munka biskupovi Vojtaššákovi môžeme čítať: „Podľa svedomia môjho, duševne a so srdcom som už dávno členom Cirkvi Kristovej.“ Niekoľko to presvedčí, niekto to bude vidieť inak. A autor, snažiac sa rozptýliť skepsu, vyplývajúcu zo sily časovej sekvencie, dodáva, že na rozdiel od mnohých iných, ktorí konvertovali z „konjunkturálnych dôvodov“, rodina Munkovcov to myslela vážne. Starší syn sa dokonca stal novicom jezuitského rádu. Kniha zdôrazňuje silu jeho kresťanského presvedčenia, reprodukuje pohľadnice a obrázky s kresťanskými motívami, ktoré posielal blízkym ľuďom. História Tomáša Dezidera končí, ako som už uviedol, tragicky. Po potlačení „povstania“ (autor sa označeniu SNP v skrátenej aj plnej podobe zjavne vyhýba) kontrolu nad Slovenskom preberajú nacisti a Tomáša, napriek odporu jeho

nadriadených, odveľčú z kláštora. O niekoľko mesiacov neskôr zahynie v koncentračnom tábore spolu so svojim otcom. Podobný osud čaká aj jeho matka a mladšieho brata Juraja.

Každý z nás môže uveriť úprimnosti konverzie Munkovcov alebo o nej pochybovať. Aj autor má toto právo. Ale vzhľadom na extrémne okolnosti, ktoré sprevádzali celú existenciu židovskej komunity na Slovensku v rokoch Slovenského štátu, je videnie udalostí optikou Petranského knihy nešťastné. Výsledkom takéhoto písania je tendenčné dielo, ktoré u ľudí, ktorí zažili holokaust, prípadne u ich potomkov môže vyvolať silne negatívne emócie.

Predstavme si fiktívny príbeh: Kresťanská rodina, v časech prenasledovania kresťanov za Nera odpadne od svojej viery a úprimne (či „úprimne“) sa prihlási k rímskemu úradnému kultu. Rímske úrady časom zistia, že sú to bývalí kresťania a tak ich podhodia šelmám v cirkuse. Po ich smrti napíšme oslavnú knihu velebiacu oddanosť celej rodiny kultu Jupitera a ostatných rímskych bohov, zdôraznime, ako verne slúžili Jupiterovi a ako statočne pre neho trpeli v aréne (možno naozaj umreli s modlitbou k Jupiterovi na perách). Nuž pre koho ako, ale pre mňa je táto optika veľmi pokrivená.

Ale píšem recenziu a k nej patrí aj záver: V knihe Ivana A. Petranského je veľa pekného, veľa príjemného, ale aj veľa katolíckou ideológiou a katolíckym videním sveta podfarbeného čítania. Aj keď to nie je explicitne napísané, z knihy kričí veta „toto je ten dobrý Žid, ktorý uveril v Krista“. Autorovmu videniu udalostí z obdobia holokaustu zjavne chýba empátia. Prečítajte si jeho knihu, ale nezabudnite byť skeptický.

PAMÄŤ NÁRODA

Dodávam, že I. A. Petranský je nástupcom zosnulého Jána Langoša na mieste predsedu správnej rady Ústavu pamäti národa. Je aj bývalým pracovníkom Matice Slovenskej a bývalým archívárom arcibiskupského úradu v Trnave.

JARO FRANEK

Ivan A. Petranský, Život pod hviezdou – osudy Tomáša Dezidera Munka. Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov 2008. ISBN: 978 – 7165 – 683 – 8. 146 strán plus značné množstvo fotografií, príloh, poznámok a dokumentov.

ČTVRT STOLETÍ FEIGELE

Těžko uvěřit, že dětskému divadlu Feigele (česky Ptáček) můžeme poblahopřát k pětadvacetinám. Vždyť postavy všech těch Ester, Mordechajů a Hamanů, Jonášů a rabi Löwů jako by se vůbec neměnily, stejně jako by za tu dobu nezestárla jejich tvůrkyňe a režisérka Vida Neuwirthová, autorka dvou knížek pro děti, herečka pražského divadla Minor, princezna ze slavné filmové pohádky *Tři veteráni*. Snad jen kulisy jsou o mnoho pestřejší a propracovanější... Na vystoupení jejího divadélka jsme si tak zvykli, že je pokládáme za něco přirozeného a neodmyslitelně spojeného s oslavami Chanuky, Purimu a Šavuot.

VÁNOČNÍ STROMEČEK NA OBCI

O vzniku divadla Feigele Vida Neuwirthová říká: „Když jsem v roce 1983 přišla na obec, na oslavu Chanuky pro děti, byli tam dva herci a právě říkali dětem, aby strojily stromeček. Když jsem je upozornila, že to možná přece jenom není to pravé místo na zdobení vánočního stromku, namalovali na papír takovou velikánskou krásnou ženu a řekli, ať tedy děti ozdobí tu paní. Tak mě napadlo, že bych se mohla pokusit vymyslet něco pro židovské svátky sama.“ Se dvěma kolegy herci začala Vida pro purimové a chanukové oslavy a pro Šavuot vymýšlet představení, v nichž hráli dospělí herci s loutkami. Později se na jevišti současně ocitli dospělí herci, děti i loutky. Tato tradice se dodržuje dodnes: kromě Vidy Neuwirthové si v divadélku Feigele zahrál Arnošt Goldflam,

Petr Vacek, Vladimír Tausinger, herci z divadla Kašpar v Celetné a z Divadla Komedie.

Před rokem 1989 bylo pro mladé Židy v Praze divadlo jednou z mála možností, jak se sejt s vrstevníky a něčemu se naučit. „Před každým představením bylo nutné oznámit akci na příslušném odboru a požádat, abychom směli hrát na obci ‚pohádku‘. A i když na představení určitě chodili i informátoři, nikdy jsem problémy neměla. Spíš vedení obce se tvářilo, že jim přidělávám práci a dělám zbytečné potíže.“

Kromě tradičních biblických námětů se Vida Neuwirthová při psaní scénářů inspi-

ruje i židovskými a pražskými legendami či pohádkami – například od I. B. Singera (*Lví mléko*). V jednoduchých, ale nápaditě upravených příbězích zaznívají židovské písničky, v češtině i v hebrejštině, a hraje živá muzika. „Na začátku s námi spolupracoval Ondřej Ernyei, takže jsme měli kvalitní jazzovou kapelu, dnes to jsou spíš mladší hudebníci, které zajímá jazz i klezmer. O dekorace a kostýmy jsem se starala dlouhá léta většinou sama, ale třeba Jaroslav Róna nám vytvořil nádhernou horu Sinaj. V posledních letech malují kulisy studenti Vysoké školy uměleckoprůmyslové, udělali pro nás krásnou velrybu, Golema, purimového ptáčka do paláce...“

KDYBY MĚ TO NEBAVILO

V souboru bývá dvanáct až patnáct dětí ve věku od 5 do 13 let. Kromě potomků členů obce jsou to nyní často žáci Lauderových škol. Nehrají jen na pražské obci: někdykrát už vystupovali v televizi a ve filmech (*Poslední motýl*, *Golet v údolí*), hrají pro obyvatele domova seniorů, pro naši školku i pro žáky pražských škol. Hrál se na Kampě v rámci Festivalu dětských divadel a v Hrzáňském paláci na Pražském hradě. Letos v červnu hrály děti v gymnáziu Jiřího Orteny v Kutné Hoře, na Purim vystupoval soubor v židovských obcích v Plzni, Teplí-

Z představení *Jonáš a velryba*, 2007. Foto Jaroslav Kučera.

cích, Děčíně a Liberci. Setkala se někdy s negativními reakcemi? „Jen jednou, když mi nový šéf uměleckého souboru v Minoru v roce 2000 řekl, že moje hry jsou moc židovské a že už bych je tam neměla hrát. A dřív, když jsem sama na obci po představení uklízela kulisy a loutky a všichni na mě jen spěchali a nikdo mi za moji práci ani nepoděkoval, tak jsem si říkala, že kdybych nevěděla, pro koho to dělám, vzdala bych to. Ale to nemám v povaze. Doufám, že mé divadlo Feigele přinese naší obci ještě spoustu radosti...“ Potřebuje nové herce? „Soubor se průběžně obměňuje; děti rostou, ztrácejí chuť si hrát, mají jiné zájmy. Máme vždycky pár malých, kteří postupně přebírají složitější role. Je pěkné vidět, co za dva tři roky v souboru děti dokážou. A nové členy rozhodně neodmítám.“ (am)

NENÁVISTNÁ KRITIKA

Komiks Palestina (BB Art) potěší antisemity

Americký kreslíř a novinář Joe Sacco procestoval palestinská města a uprchlické tábory v zimě na přelomu let 1991 a 1992 s úmyslem zdokumentovat „utrpení Palestinců pod izraelskou okupací“, neboť se domníval, že západní média nevěnují opačné straně konfliktu

Takto jsou v knize představováni Palestinci.

dostatečnou pozornost. Výsledkem se stala „komiksová reportáž“ *Palestina* (BB Art 2007, překlad V. Janiš), podávající formou mozaiky drobných příběhů otřesný obraz údajné brutality, zvůle a fyzického i psychického útlaku ze strany Izraelců na Palestincích. Strašlivé, řekne si nutně leckterý čtenář, jenomže věc má mnoho háčeků.

ETIKU NECHAL SACCO STRANOU

Palestina je prezentována jako reportáž, ale k obvyklé novinářské práci má daleko. Nejde jen o nestrannost, novinář má samozřejmě právo zaujmout stanovisko, avšak teprve poté, co vyslechne a zhodnotí podání obou stran a zprostředkuje je i čtenáři, aby si mohl udělat svůj názor sám. To se neděje, naopak Sacco podává ve svém komiksu jednostranný a tendenční pohled na realitu, který nekriticky přejímá od palestinských radikálů. Další závažný problém se týká základní novinářské etiky: ačkoliv velkou část situací a příběhů získal autor z druhé ruky, většinou je nijak neověřuje a rov-

nou je předkládá jako úplnou pravdu. Navíc Sacco neovládá ani hebrejštinu, ani arabštinu, byl tedy zcela odkázán na zprostředkování (výhradně arabských) tlumočnicků a řadu situací, jimž byl osobně přítomen jako pozorovatel, si zkrátka „přečetl“ po svém.

Příkladem svérázného čtení událostí je i Saccův výklad izraelských dějin. Z jeho zkratkovitých historických exkurzů čtenáři vyplývá, že bezprostředně po vydání Balfourovy deklarace proběhlo vyhnání palestinských Arabů na Západní břeh a do pásma Gazy, po čemž následovala okupace těchto teritorií. Zcela se tu ignoruje fakt, že Britové tvrdě omezovali židovské přistěhovalce do Palestiny dokonce i po nástupu nacismu, válka za nezávislost je tu podána jako izraelská agrese a opomíjena je i historická role arabských sousedů a jejich podíl na rozpoutání války v roce 1967, která přinesla Palestincům nezáviděníhodnou pozici okupovaného národa.

Tento zjednodušený pohled je vlastní i Saccově interpretaci období první intifády, kdy se kniha odehrává. Aby se nemusel vzdát černobílého rozlišování na „bojovníky za svobodu“ a „okupanty“, Sacco ignoruje nebo alespoň zlehčuje na obou stranách ty proudy, které byly nakloněny smířlivému řešení. „Židi mír nechťejí,“ opakují na stránkách komiksu postavy Arabů, přestože v dějinách to byli tolikrát naopak arabské politiky, kteří rezolutně odmítli izraelskou nabídku smíru. Mírové iniciativy, demonstrace za zrušení osad Sacco shazuje jako pokrytecké a povrchní, o aktivitách celé řady nevládních izraelských organizací se nedozvídáme vůbec. U Palestinců zase Sacco zamlčuje teror vůči údajným „kolaborantům“, mezi nimiž byl téměř stejný počet obětí na životech jako mrtvých při střetech s Izraelci. Většina zavražděných přitom s izraelskou policií vůbec nespolečně pracovala a „kolaborant“ bylo obvykle označením člověka, který nesouhlasil s cíli a prostředky intifády.

ŽIDÉ JAKO ZTĚLESNĚNÍ ZLA

Sacco v knize snižuje, ba zesměšňuje kulturní a historické vazby Židů k Izraeli. V jedné pasáži je například konfrontován židovský mladík z Ameriky, který je poprvé v Izraeli a hned po návštěvě Západní zdi v Jeruzalémě afektovaně vykřikuje: „Já jsem tu doma! Jsem tu

doma!“, se slovy starého palestinského rolníka, který byl v roce 1948 vyhnán z rodné vesnice: „Den, kdy jsem odešel ze své země, byl černý.“ Co tím básník chtěl říci, je zřejmé – na skutečný vztah k rodné hroudě má právo pouze arabský rolník. Podobně jeho zhuštění sionistické myšlenky do výroku Theodora Herzla „země bez lidí pro lid bez země“ je velmi zavádějící, vytrženo z kontextu pomíjí skutečné příčiny vzniku sionismu (selhání asimilace v přetrvávající antisemitské atmosféře v Evropě) i tisíciletý vztah Židů k pravlasti. Vznik Izraele je tu celkově podán jako akt bezpráví, a je tedy delegitimizován.

Autorův způsob zobrazování Izraele a Izraelců nese rysy určitého odlištění až demonizace. Napovídá tomu styl kresby (zatímco do tváří Arabů zakreslil Sacco bolest a spravedlivý hněv, výrazy Izraelců zračí téměř vždy buď bezcitnou lhostejnost, či surovost a zlobu), typizace postav Izraelců, kteří působí anonymně (Arabové naproti tomu vystupují v komiksu jako individualizovaní jedinci): vždy vidíme jen brutalitu osadníků či vojáků, případně již zmiňované pokrytecké mírových aktivistů. Zvláště osadníci, pro Sacca ztělesnění všeho

... a takhle Židé.

zla, jsou zobrazováni jako agresivní fanatici, přičemž sama víra je terčem sarkasmu: „Na předměstí se pár desítek ozbrojených osadníků modlí, i s dětmi, rodinná záležitost... možná se chystají jako minulý měsíc do Ramalláhu rozflákat výlohy.“ Naopak zhusta daleko radi-

kálnější náboženský fanatismus Palestinců nepodrobuje Sacco kritice ani v nejmenším (jediná pasáž, věnovaná právům žen v muslimské společnosti, vyznívá ve smířlivém duchu typu „musíme respektovat odlišnosti kultur“). Znevážen je i samotný princip izraelské demokracie a jejích kontrolních mechanismů, Sacco reprodukuje pochybnosti Palestinců o tom, zdali budou excesy vůči nim skutečně postaveny před soud (což se v Izraeli skutečně děje, ale to se již z komiksu nedozvíme). A člověka až zamrazí z pointy jedné z epizod, v níž Sacco nechá zcela bez komentáře zaznít výrok Palestinky, která mnoho let žila ve Spojených státech: „A jestli jste jeden z deseti nebo ze sta novinářů, kteří chtějí o Palestině vypovědět pravdu, stejně vám to neatisknou, protože noviny v Americe vlastní Židi, těm patří v Americe všechno.“

Za pozornost mimochodem stojí i způsob Saccovy práce s ironií (a sebeironií), kritikou tolik oceňovaný. Budí totiž zdání, že autor má od zobrazované reality zdravý odstup. Při bližším pohledu nám ale nemůže uniknout, že ani tady se Sacco nebyl schopen zbavit své zaujatosti – zatímco ironie uplatňovaná vůči Palestincům je laskavá a omezuje se na roztomilé zvláštnůstky typu poněkud obtížné pohostinnosti či věčně přelazného arabského čaje, ironické šlehy vůči Izraelcům jsou patřičně kousavé a většinou velmi nespravedlivé. A sebeironie autora není v podstatě ničím jiným než stylizací do role sympatického antihrdiny, novináře, pro něhož je konflikt zdrojem obživy, ale kterého nakonec míra spatřeného bezpráví proti jeho vůli hluboce osobně zasáhne.

NENÍ TO ŽÁDNÁ NOVINKA

Není žádnou novinkou, že zarytá a nenávislná kritika Izraele a současně proklamovaný soucit s trpícím národem Palestinců je oblíbenou součástí rétoriky moderní levice. Tato rétorika nemusí být v jednotlivostech vždy lživá, často může být vedena i dobrými úmysly – poukázat na bezpráví a požadovat nápravu je jistě chvalyhodnou součástí občanské a politické angažovanosti –, takřka bez výjimky ale vychází z neznalosti kontextu, neschopnosti odlišovat příčiny a následky, ze snahy stranit slabšímu bez ohledu na to, zda je v právu, a nejspíš až na posledním místě z podvědomé averze či nedůvěry vůči Židům. A toto všechno Saccova komiksová reportáž ztělesňuje takřka učebnicově.

MAGDALENA KRÍŽOVÁ

V MÉM SVĚTĚ JE VÍC Odstínů

Ad: „Potíže s Eisnerem“, Rch 6/2008

Až donedávna jsem se domníval, že novináři razí zásadu, že vyslechnout je třeba obě strany a že akademici zase ctí zásadu „ad fontes“.

Michaela Náhliková ve článku „Potíže s Eisnerem“ neudělala ani jedno a na výsledku je to bohužel znát. To, že jsem si v Eisnerově grafickém románu *Spiknutí* dovolil pro komparativní účely použít nedávny anonymní překlad Protokolů sionských mrdců (vycházející z Marsdenova překladu z roku 1922), pokládá Náhliková za závadné právně a filologicky, a navíc za amorální.

Právní aspekty věci jsou přitom jednoznačné. Matvej Golovinský zemřel roku 1920, tudíž od roku 1990 jsou práva k vydání samotných *Protokolů* volná. Může si je proto vydávat, kdo chce, a označení pirátské či nelegální si v žádném případě nezaslouží. (Kuriózní na tom je, že patrně všechna dosavadní vydání jsou pirátská, protože vzhledem k povaze tohoto podvrhu nebylo od koho práva na vydání získat; Matvej Golovinský se k nim samozřejmě nehlásil a naopak bylo v jeho zájmu, jakož i v zájmu ruské tajné služby, aby se tento dokument co nejvíce šířil.) Práva k citaci onoho anonymního překladu mi dává paragraf 31 autorského zákona; pokud by snad někdo měl ještě pochybnosti, odkazují ho na komentář k zákonu: „Ustanovení § 31 umožňuje citovat z díla v odůvodněné míře v jiném autorském díle, zpravidla na podporu nebo kritiku vysloveného názoru za účelem realizace autorova záměru.“

BIZARNÍ KRITIKA

Z hlediska filologického a překladatelského je věc ještě zajímavější. Žádný vybraný překlad od důvěryhodného nakladatelství neexistuje. *Protokoly* vydávali jen antisemité a z prvorepublikových verzí je dostupná pouze Komsrkova verze z roku 1927, vydaná vlastním nákladem. „Profesionální přístup“ a „odborné kvality“ bychom v něm hledali marně, jde o otrocký překlad proškolený stovkami přechodníků a rusismů. (Pro představu: „Účty dočasníků, nahražujících je v úředních záležitostech, sestavovaly se pro ně našimi agenty a pokaždé se tyto nedálnodivé hlavy uspokojovaly sliby, že v budoucnu předvidají se úspory, zlepšení.“ Nebo: „Přistupuje k němu, připomínám, co mluvil jsem dříve pouhou zmínkou, že výsledek našich činů je rozhodnut otázkou číslic.“)

Ke srovnání Jolyho *Rozprav a Protokolů* jsem potřeboval autentický český text,

abych nemohl být nařčen druhou stranou z toho, že si onen překlad přizpůsobuji k obrazu svému tak, aby z něj vypadávaly samé podobné pasáže. Ostatně, pokud je podle Náhlikové „každé slovo důležité“, proč nevyčte Eisnerovi, že nesrovnává francouzský text s ruským, ale překlad s překladem překladu? A uvědomuje si, že jakýkoli překlad Marsdenova překladu (ať už můj nebo internetový), bude překladem překladu překladu? *Protokoly* naštěstí nejsou žádný stylistický klenot a tuhle hru na tichou poštu přežily vcelku nepochroumané.

Zdaleka nejbizarnější je ovšem kritika z morálních pozic. Náhliková předpokládá, že se čtenáři pod vlivem jedné mě poznámky začnou pít po *Protokolech* na internetu (proč by to po přečtení Eisnera dělali?), přečtou si při tom jen tak mimochodem Butze nebo Faurissona a propadnou revizionistickým bludům. Sám Eisner upozorňuje ve svém komiksu na antisemitiku, která lze najít na internetu nebo v knihovně, takže podle logiky Michaely Náhlikové je patrně kryptopropagátor revizionistů a neonacistů. Totéž ovšem platí i pro autorku samotnou: 99 % lidí, kteří ten komiks budou číst, po něčem podobném ani nevzdychne; kéž by šlo totéž tvrdit i o všech, kdo si přečtou její článek. Na rozdíl ode mě totiž čtenáře navádí přímo na příslušné webové stránky.

Michaela Náhliková žije ve světě ostrých kontrastů: věci jsou buďto černé, nebo bílé. Aby si mě mohla zasadit do svého myšlenkového konstruktů, označila mě za propagátora pirátských překladů, citujíc dva roky starý článek z MfD. Pokud si ho někdo vyhledá, najde jen tvrzení: „Nedávny pirátský převod románu *Identita* do češtiny, nabízený na internetu, chválí překladatel Viktor Janiš jako buditelství čin.“ Kdyby autorka nehledala jen v archivu Newtonu, ale i na internetu, zjistila by, co jsem tenkrát v LN napsal doopravdy: „Těžko označit jeho počín za chvalitebný (tedy chvalyhodný), když mu za něj hrozí dva roky nepodmíněně, jistě v žaláři nejtemnějším, ale pár jiných přívlastků bych pro něj měl: zajímavý, nezištný, buditelství. Nebo jinak: akt kulturního zoufalství, fanouškovské zaplnění mezery, samizdat nového tisíciletí.“ Což je snad něco trochu jiného. Možná je to tím, že v mém světě je trochu víc odstínů šedi.

VIKTOR JANIŠ

PLAKETA OD ŠTÁBU ... a další události

/Vybráno z českého tisku/

Pod titulkem „Byl jsem chartista z donucení“ přinesla Mladá fronta Dnes (26. 7.) další z rozhovorů s dramatikem a politikem Milanem Uhdem, v nichž hovoří otevřeně o pracně nabyté nedůvěře v komunismus, životě v disentu a nesplaceném dluhu vůči člověku, který zachránil jeho matku před koncentrákem. ■ MfD (26. 7.) přinesla recenzi nového alba skupiny bratří Ebenů nazvaného *Chlebníčky*, které „místy chutná skvěle a u dvou tří kousků se posluchač neubrání smíchu“. ■ Média (např. MfD, 12. 7., nebo Neviditelný pes, 11. 7.) se ještě vracela ke vzpomínkám na lékaře a politika Františka Kriegela a hodnotí jeho statečný čin. ■ „Na mé stesky v emigraci po domově mi poradil sympatický sudetský Němec, portýr v mnichovském hotelu, ať pošlu sám sobě poste restante do Prahy, že na mě bude čekat, dokud nepřijedu,“ řekl mj. MfD (26. 7.) Jindřich Mann, vnuk Heinricha Manna a syn Ludvíka Aškenazyho. ■ Deník Právo (22. 7.) referoval o výletním vláčku v Terezíně, díky „němuž se turisté dostanou i do míst vzdálenějších, např. ke kolejím, po nichž přijížděly transporty Židů“. ■ Média, např. týdeník Týden (7. 7.) pod názvem „Vysmeknout se z drápků Prahy!“, připomněla 125. výročí narození Franze Kafky. Pod titulkem „Klec se vydala hledat ptáka“ se obsáhle a zasvěceně rozepsaly i Haló noviny (12. 7.); je to překvapení, komunisté F. K. většinou nemohli přijít na jméno. ■ Právo (10. 7.) se vrátilo k nedávnému úmrtí sekretářky a přítelkyně Maxe Bro-

da Esther Hoffeové. Její smrt (ve stu letech) dovolí badatelům dostat se „k literárnímu pokladu, písemné pozůstalosti Franze Kafky“. Hoffeová přístup k archivu „zablokovala a odmítala rovněž veškerý kontakt s médii i literárními vědci. ... Úřady ji přinutily, aby nechala pozůstalost zkatologizovat, vědci ale věří, že část písemností stejně tajila.“ ■ „Myslím, že my Němci máme velký dluh k umění 20. let, berlínský kabaret, hry Weila a Brechta a další

díla vzniklá pod vlivem expresionismu byly pak za nacistů na indexu,“ řekla mj. Právo (22. 7.) známá německá šansonierka Ute Lemperová. „Jejich autoři, pokud neemigrovali, skončili v koncentracích nebo zahynuli za holocaustu, protože to byli většinou Židé.“ ■ U příležitosti jejího vystoupení na festivalu Colours of Ostrava a pod titulkem „Mým dárkem pro vás bude mé srdce“ zpovídal Moravskoslezský deník (11. 7.) izraelskou zpěvačku Nou. Na otázku, jakou mělo odezvu, když s alžírským zpěvákem Khaledem nazpívala Lennonovu píseň *Imagine*, Noa odpověděla: „Velmi pozitivní, především v židovském světě. *Imagine* přivítala i arabská strana, i když vím, že se Khaled dočkal od krajanů také mnoha nadávek. Neustále si proto přeji, aby lidé otevřeli svá srdce a sevěřili v rukou symboly komunikace a přátelství, a pokaždé jsem smutná, když se tak nestane.“ ■ Média referovala o evangelickém knězi z Volyně Janu Jelínkovi (96), který na své faře za války i těsně po ní zachránil životy asi 50 ohrožených lidí bez ohledu na jejich názory: Židy, Poláky, Ukrajince apod. Stávalo se, že se v jednu chvíli pod střechou fary sešli i zapřísáhlí nepřátelé. „Často se u nás objevilo tolik uprchlíků, že je fara nemohla pojmout a museli jsme jim shánět útočiště u jiných Čechů ve vsi,“ řekl mj. Jelínek MfD (23. 7.). „Jestli jsem měl někdy strach? Pořád, ale vždycky jsem věděl, že dělám správnou věc.“ Po válce pomohl tisícům volyňských Čechů k návratu do vlasti pomocí falešných rodných listů. „Bůh je láska, a když něco dělám a pomáhám, není to hřích,“ řekl reportérovi ČT 1 (14. 7.). Koncem 50. let byl dva roky vězněn za kritiku kolektivizace zemědělství. Loni prezidentská kancelář zamítla návrh na jeho vyznamenání, před několika dny dostal pamětní plaketu od generálního štábu Armády ČR. ■ Ředitel Centra Simona Wiesenthala podle Hospodářských novin (27. 6.) veřejně kritizoval Rakousko za to, že je „největším útočištěm, ba přímo rájem nacistických válečných zločinců. Rakouská vláda nedělá nic pro to, aby přispěla k jejich stíhání, ale naopak využívá všechny možnosti svého právního systému k jejich ochraně.“ ■ Literární noviny (14. 7.) pod titulkem „Planeta královny Yasmin“ přinesly nadšenou recenzi vystoupení izraelské zpěvačky Y. Levoyové na Tanz und Folk Festival v Rudolstadt. ■ Moravskoslezský deník (11. 7.) se vrací k postavě markýze Gera, jehož nepřívznivý obraz je prý v Ostravě „stále živý, a to nejen kvůli Bezručovým básním“. Také prý „ostravský bard Nohavica ho ve své písni nijak nešetí“, stejně jako židovského výrobce kořalky, skrze níž oba „zotročovali lid“. Závěr písně je drsný: „Na jejich hlavy naše krev/ když z kostí našich mstitel vstane/ na prvou vrbu Nathan Loew/ a vedle

něho markýz Gero.“ ■ Pražský deník (11. 7.) přinesl informaci, že na místě bývalého nádraží Bubny, odkud vyjížděly vlaky do koncentračních táborů, vyroste „atraktivní čtvrť“ s obytnými domy, kancelářemi, hotely a univerzitním campusem. ■ Pod titulkem „Peter Falk alias Columbo nejspíš končí“ informuje Magazin Práva (28. 8.) o zdravotním stavu amerického herce, jehož „otec byl ruský Žid, mat-

Kresby Antonín Sládek.

ka polská Židovka s maďarskými a českými předky, takže s Italem, za kterého je vydáván v Columbovi, nemá nic společného.“ ■ MfD (12. 7.) v seriálu „Nejlepší spisovatel současnosti“ přináší portrét Arta Spiegelmana, který se proslavil především svým grafickým románem *Maus*. ■ Všechna média (např. Radiožurnál, 27. 6.) zaznamenala úmrtí „poslední německy píšící pražské spisovatelky“ Lenky Reinerové (92). Komentátor B. Doležal v Neviditelném psu (4. 7.): „Paní Reinerová prožila život plný dramatických zvratů. Není jí co závidět. Taky by mě v životě nenapadlo soudit ji za to, že z ní vychcaní čeští politici, diplomaté a kulturtréři na stará kolena udělali jakéhosi maskota; koho by nepotěšilo, když se na sklonku života, po sérii strastiplných desetiletí dočká slušného uznání, a staří lidé jsou v těchto věcech zvláště zranitelní. Považuji jen za neslušné a hnusné, když toho někdo bezohledně zneužívá.“ ■ Média (např. Respekt č. 30) přinesla nekrolog významného polského politika, bývalého disidenta Bronislawa Geremka; některá připomněla, že se mu podařilo uprchnout z varšavského ghetta. ■ Podle Práva (18. 7.) jezdí tisíce Izraelců do Prahy za sňatkem, který doma nemohou z náboženských důvodů uzavřít. ■ Neviditelný pes publikoval obsažný seriál na téma židovské dějiny, např. 11. 7. se věnuje exodu z arabských zemí. ■ Kroměřížský deník (11. 7.) slavnostně oznámil první oficiální návštěvu zemského rabína K. Sidona na Zlínsku. ■ Pod slibným titulkem „Polívka se zase vtělil do Žida“ oznámila MfD (16. 7.), že se *Kupec benátský* na Špilberku hraje už čtvrtou sezónu. (tp)

IZRAEL: Výměna s rozpaky

Ačkoliv se Izrael drží zásady „s teroristy se nejedná“, v praxi už vícekrát vyjednával o propuštění svých rukojmích. Vždy šlo o asymetrické výměny – za jednoho Izraelce i stovky odsouzených vězňů. Ale výměna, která se odehrála 16. července, mnohem více než ty dosavadní medializovala věcný i morální rozpor.

Jeruzalém propustil pět vězňů spjatých s libanonským Hizballáhem, mezi nimi i Sámira Kantara, který si odseděl devětdvacet let z doživotního trestu za hromadnou vraždu izraelských civilistů, a protihodnotou dostal rakve s těly Eldada Regeva a Ehuda Goldwassera, dvou vojáků, jejichž únos právě před dvěma lety vedl k válce mezi Izraelem a libanonským Hizballáhem.

OBCHOD PO TRICETI LETECH

Takový obchod, byt ho vláda 29. června schválila poměrem hlasů 22 : 3, nevypadá ani výhodně, ani morálně. Však také veřejná debata šla napříč ideovým spektrem. Argumenty pro a proti nelze jasně škatulkovat jako pravicové versus levicové, liberální versus konzervativní, civilní versus vojenské. Pro představu: zatímco výměně oponovali šéfové rozvědky (Mosad) Meir Dagan i kontrarozvědky (Šabak) Juval Diskin, souhlasili s ní náčelník generálního štábu armády Gabi Aškenazi i tři bývalí šéfové kontrarozvědky, jejichž argumenty ladily s radikálním blogerem liberálního listu *Ha'arec*.

Shrňme stručně Kantarův příběh. Libanonský druz Sámir Kantar se jako šestnáctiletý stal členem Fronty za osvobození Palestiny a 22. dubna 1979 vedl její komando v „operaci Násir“.

Čtyři muži v motorovém člunu přistáli v noci v izraelské Nahariji, zabili policistu na pobřeží a pak vtrhli do přilehlého obytného domu, do bytu rodiny Haranovy. Otce Daniho a čtyřletou dceru Einat

vzali jako rukojmí na pláž. Kantar otce před očima dcery zastřelil a jí pak roztránil hlavu pažbou. Matka Smadar se stačila skrýt doma i s dvouletou dcerou, již zakryla ústa rukou. „Věděla jsem, že když Jael vykřikne, teroristé hodí do místnosti granát. Tak jsem jí držela ruku přes ústa v do-

mnění, že může dýchat. Vzpomněla jsem si, jak mi matka vyprávěla o svém ukrývání před nacisty za holocaustu, a já byla přesně v takové situaci,“ cituje ji Bradley Burston v deníku *Ha'arec*. Jenže Smadar Haranová v tehdejším šíleném strachu svou dceru udusila.

Za tyto čtyři oběti teroru dostal Kantar, ač mladistvý, u izraelského soudu doživotí. Jeho propuštění se nezdařilo ani v roce 1985, když Fronta za osvobození Palestiny unesla loď Achille Lauro. Tehdy zavraždila vozíčkáře, což stále připomíná opera *Smrt Klinghoffera*, ale hlavním cílem byla výměna rukojmích za Kantara. Ta se ovšem zdařila až teď.

KOLUMBIE NEVYJEDNÁVÁ

Emocionální reakci předvádí Caroline Glicková na stránkách deníku *Jerusalem Post* – srovnáním s předcházející úspěšnou akcí kolumbijské armády, jež po šesti letech osvobodila ze zajetí teroristů Ingrid Betancourtovou. „Je to zázrak! Máme skvělou armádu. Myslím, že něco takového dokážou jen Izraelci,“ řekla někdejší kandidátka na hlavu Kolumbie. Glicková tu však vidí pro Izrael velké minus.

Tvrdí, že Betancourtové výroky spočívaly v její vzpomínce na „starý Izrael“, který před 32 lety ohromil svět, když dokázal osvobodit rukojmí vzdálená tisíce kilometrů v ugandském Entebbe. Betancourtová prý za šest let v džungli nestačila

elskou roli. Prý až příliš často zmiňovala, že kolumbijská vláda najala vysloužilé generály Jisraela Ziva a Josiho Kupperwassera, aby zorganizovali její protiteroristické jednotky, ale už si tolik nevšímají, že ačkoliv Izrael má takové kapacity, sám je nevyužívá.

V Kolumbii vláda prezidenta Álvara Uribeho ukončila letité jednání s rebely a rukojmí osvobodila vojenskou akci. Naproti tomu Izrael rezignuje na vítězství jakožto strategickou koncepci pro vycházení se svými nepřáteli. Tak shrnuje Glicková poučení ze dvou červencových kauz týkajících se rukojmích.

ARMÁDA POTŘEBUJE DŮVĚRU

Racionálnější, mužský pohled nabízí též v *Jerusalem Post* Herb Keinon. Souhlasí s kritiky, kteří tvrdí, že žádná jiná země než Izrael by tak asymetrický obchod nezavřela. Vzápětí ale namítá, že žádná jiná země nemá tolik válečných jizev a takovou jistotu, že i současná generace zažije další válku a půjde do boje.

Jak se říká, vojáci musí vědět, že ocitnou-li se v situaci Regeva a Goldwassera, stát pro ně – ať už živé či mrtvé – udělá vše, co může. Podle Keinona je však argument „každý voják musí vědět...“ důležitý hlavně pro důstojníky. Zatímco mladí vojáci uvažují spíše ve stylu „mně se to nestane“, důstojníci chtějí mít jistotu, že půjdou-li do bitvy, mužstvo je bude následovat. Proto argumentem „každý voják musí vědět...“ získávají jeho důvěru.

Proto i náčelník generálního štábu Aškenazi podpořil výměnu, ač věděl, že ta zvýší chuť Hizballáhu i Hamásu na další zajaté vojáky. Aškenazi potřebuje důvěru těch, jimž velí. Tu získá, budou-li v souladu činy se slovy. A slovo Cahalu už po generace zní, že nikdo nebude zanechán napospas.

Nicméně ani velká slova nemají zakrývat konkrétní kiksy. V *Ha'arecu* to připomíná Šlomo Avineri, generální ředitel ministerstva zahraničí z doby záchran v Entebbe. Jak to, že do poslední

chvilky nikdo nevěděl, zda Regev a Goldwasser žijí? „Propříště Izrael nesmí zahájit vyjednávání, nebude-li jasné, zda jsou rukojmí živí, či mrtví,“ píše Avineri. „Tu zásadu je třeba přijmout teď pro případ Gilada Šalita.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

Pohřeb Ehuda Goldwassera se konal 17. července na vojenském hřbitově v Nahariji. Za rakví kráčeji jeho matka a manželka, další příbuzní a tisíce lidí. Foto ČTK.

zaregistrovat, že „nový Izrael“ nahlíží boj s teroristy jako cvičení v marnosti, že jeho lídři i vojenské špičky necítí potřebu jakéhokoliv vojenského vítězství, nýbrž jen politického urovnání.

Izraelská média ve zpravodajství o záchranné misi v Kolumbii nafukovala izra-

Kalendárium

PŘED 60 LETY, na přelomu **července a srpna 1948**, se v Londýně uskutečnily 14. letní olympijské hry. Soutěžilo na nich více než 40 sportovců židovského původu. Reprezentovali 12 států, nikoli však Izrael, který se závodů zúčastnit nesměl, protože ho ještě neuznaly všechny státy světa; rozhodli tak na zvláštní schůzi členové Mezinárodního olympijského výboru. Zástupce Izraele pak opustil na protest schůzi a novinářům řekl větu, za niž by se nemusela stydět žádná židovská anekdota: „Čekali jsme 2000 let, můžeme tedy počkat ještě čtyři roky.“

O 24 let později šlo bohužel o zcela jiný žánr: roku 1972 na olympiádě v Mnichově přepadlo palestínské komando ubikace izraelských sportovců; zemřelo 17 lidí, z toho 11 izraelských sportovců. Po roce 1989 vyšlo najevo, že československé úřady měly informace o připravovaném útoku (jeho strůjce dokonce těsně před atentátem pobýval v Praze), ale nepředaly je dál, jak bylo jejich povinností podle mezinárodní úmluvy. Mohly zabránit neštěstí. Nebyla tu však dobrá vůle.

PŘED 75 LETY úřady první republiky dobrou vůli měly, navzdory tomu se jim však nepodařilo zabránit jiné politicky motivované vraždě, k níž došlo **30. 8. 1933** v Mariánských Lázních. Dva nacisté, jeden místní, druhý z Bavorska, tehdy v hotelu Edelweiss zavraždili německého lékaře, filosofa a spisovatele Theodora Lessinga. Uprchli pak do Německa, kde inkasovali odměnu osmdesát tisíc marek, kterou na Lessingovu hlavu vypsalý noviny *Völkischer Beobachter*.

Kontroverzní spisovatel a filosof, velký skeptik, antimilitarista, sarkastický glosátor společenského dění v Německu, Žid a německý vlastenec (jehož z vlasti vyhnalo až fyzické ohrožení rodiny) **THEODOR LESSING** se narodil 8. 2. 1872 v Hannoveru jako **THEODOR LEWY** (pseudonym si zvolil podle Gottholda Ephraima Lessinga, autora *Moudrého Nathana*). Vystudoval na přání otce medicínu a poté psychologii a filosofii, již pak přednášel jako docent na Vysoké škole technické v Hannoveru. Pro jeho osud byly rozhodující dva momenty. První z nich byl zážitek válečných hrůz, který zaznamenal ve svých asi nejznámějších dílech *Evropa a Asie* (1919) a *Dějiny jako udílení smyslu bezsmyslnému* (1919). Druhý moment odstartoval novinový článek, v němž v r. 1925 odmítl volbu maršála Hindenburga za německého prezidenta a předpověděl brzký příchod diktátora. Vyvolal tím vlnu nenávisti, která vlastně nikdy neutichla: studenti bojkotovali jeho přednášky, vymlátili mu okna, vyhrožovali smrtí, musel přestat přednášet. Byl to statečný muž; i nadále kritizoval dění v Německu a zacházení se Židy, když však jeho dům vyplnilo

nacistické komando, rozhodl se v r. 1933 emigrovat do Prahy, kde měl řadu přátel. Z Prahy se brzy, aby měl klid na práci, přestěhoval do Mariánských Lázní, vsířil svému osudu. „Jeho smrt byla v Německu oslavována, zatímco pro demokratický svět byla znamením, že nacistická moc přesahuje hranice státu,“ píše v zajímavé studii o Lessingově pobytu v Československu historička K. Čapková a upozorňuje na poslední paradox filosofova osudu: znal ho sice celý svět, nikoli však pro jeho dílo: „světověznámým ho učinila jeho smrt, vraždou v srpnu 1933 se z této rozporuplné osoby stal symbol protinacistické opozice“ (*Terezínské studie a dokumenty 2003*).

Portrét Theodora Lessinga z roku 1926.

DVACÁTÁ A TŘICÁTÁ LÉTA minulého století považuje většina Židů v českých zemích za nejlepší období svých zdejších dějin. Jako dobré období židovských českých dějin je často vnímána také doba Rudolfa II. Jedním z hlavních představitelů této éry v pražském ghettu byl astronom a historik **DAVID BEN ŠELOMO AWZA**, řečený **GANS**, od jehož smrti v Praze **22. 8. 1613** uplyne **395 LET**. Narodil se roku 1541 v Lipstadtu, studoval na ješívách v Německu, v Krakově u rabiho Moše Isserlese a na pražské ješívě rabiho Löwa. Žil pak většinou v Praze, kde se věnoval astronomii, matematice, geografii a historii, tedy oborům, jimiž se aškenázští Židé příliš nezabývali; neobvyklé bylo i to, že se setkával s křesťanskými učenici (např. s Tychonem Brahe a Johannem Keplerem). Jeho spis *Nechmad ve-naim* (Přijemný a milý, Jessnitz 1743) je ojedinělé dílo, které zaznamenává stav soudobé astronomie a poprvé seznamuje hebrejského čtenáře s obrazem moderního světa, proměněného zeměpisnými objevy. Jeho kronika *Cemach David* (Davidova ratorlest, Praha 1592) je považována za první moderní dílo židovské historiografie; ličí židovské dějiny „od stvoření světa“ a zároveň (poprvé v aškenázské literatuře) dějiny křesťanského světa. Rozsáhlý spis se dočkal mnoha vydání. (tp)

Izraelská hvězda poprvé u nás

Hudební festival Colours of Ostrava je zaměřen na všechny možné styly, od jazzu po world music, přijíždějí sem sólisté a skupiny věhlasné, i ty méně známé. Do jeho pestré mozaiky teď přispěla svým výrazným dílem izraelská zpěvačka **ACHINOAM NINI**, známá po celém světě jako **NOA**. Je to skutečně hvězda první velikosti: spolupracovala s takovými umělci, jako jsou Sting, Donovan, Stevie Wonder, Carlos Santana, Sheryl Crow, z těch jazzových např. George Benson, Pat Metheny, Al Dimeola nebo Mike Manieri, ale i s řadou dalších. Mnohokrát také vystupovala s Izraelským filharmonickým orchestrem pod taktovkou Zubina Mehty, který ji přivedl ke spolupráci s Filadelfskou filharmonií a mnoha dalšími orchestry v Americe a v Evropě. Velmi populární jsou koncerty pod širým nebem, mnohdy s více než sty tisíci posluchači.

ŽIVOT JE KRÁSNÝ

Noa se narodila v Izraeli (kam její rodina přišla v 50. letech z Jemenu), ale když jí byly dva roky, odstěhovali se do Anglie. Po čase se do Izraele sama vrátila. „Bylo mi sedmnáct a chtěla jsem být samostatná. Znáte to, takový ten úprk od autorit. A řekla jsem si, že kam jímam, než do Izraele, kam patřím,“ řekla v rozhovoru pro ČT 2. „Najednou jsem byla sama, na internátu s děvčaty na pokoji. To jsem nikdy předtím nezažila. A taky jsem musela na vojnu... Děvčata do bojových jednotek nejdou, mají na starosti zásobování, logistiku, zdravotnictví. Já jsem se dokonce mohla věnovat hudbě. Měli jsme kapelu, se kterou jsme jezdili a bavili vojáky. Armáda je natolik velký celek, že se snaží, aby si tam každý udržel profesi. Anebo aby se jí pořádně naučil.“

Noe k široké popularitě hodně pomohly filmové a televizní hity, z nichž připomeňme alespoň hlasový part Esmeraldy v disneyovce *Zvonik u Matky Boží* (platinová deska), dvě písně do bondovky *Zlaté oko*, hit „My Heart Calling“ (Volání mého srdce) ze slavného filmu Luca Bessona *Johanka z Arku*; asi nejznámější její písní je zřejmě titulní skladba k oscarovému filmu Roberta Benigniho *Život je krásný*. I tyto písně jí pomohly otevřít dveře na obří koncerty, jejichž je pravidelným hostem. Tak v roce 1994 zazpívala svou verzi *Ave Maria* na koncertu pro sto tisíc lidí, který přenášela televize jako součást akcí Roku rodiny, vyhlášeného Vatikánem. Seznámila se tehdy s papežem Janem Pavlem II. a byla pak zvána do Vatikánu i k pravidelným vánočním koncertům

(zpívala mj. s Dionnou Warwickovou, Lionelem Richiem nebo Deedee Bridgewaterovou); vystoupila i na koncertě, uspořádaném k uctění papežovy památky.

PRO PAPEŽE, CLINTONA I KRÁLE

Ale nejen papež našel zalíbení v jejím zpěvu. V březnu 1999 ji pozval prezident Clinton do Bílého domu na akci pořádanou k uctění památky Jicchaka Rabina. Zúčastnila se i mnoha dalších koncertů s politickým podtextem; je totiž přesvědčena „o tom, že hudba má obrovskou sílu komunikace a může vést k míru a k porozumění“. Proto zpívala např. na koncertu, který uspořádal norský král při příležitosti ročního výročí podepsání dohod z Osla. Šimon Peres ji pak udělil titul Holubice míru a zve ji pravidelně na akce, které pořádají jeho centra po celém světě. V roce 1999 se zúčastnila slavnostního pořadu Stevena Spielberga při prezentaci jeho Shoah Foundation v Berlíně. Na Světovém ekonomickém fóru v Davosu účinkovala společně s palestinskými umělci a získala tu prestižní ocenění za přínos k míru. Podílela se na řadě dalších mírových iniciativ, poukazujících na to, že dohoda na Blízkém východě je možná. V roce 2001 byla hlavní hvězdou programu, který Světové ekonomické fórum uspořádalo v New Yorku. Akci produkoval známý skladatel a aranžér Quincy Jones a objevili se na ní Bono, Peter Gabriel, Lauryn Hillová a mnoho dalších hvězd. Tohle představení se stalo legendou, protože tu všichni společně zazpívali Lennonovu „Imagine“ v angličtině, hebrejštině a arabštině. V roce 2003 nazpívala Noa píseň „L'isola de la Luce“ (Ostrov světla), podle jednoho z řeckých ostrovů. Píseň pak často zaznívala v následujícím roce během olympijských her, řecký olympijský výbor ji ocenil zvláštní cenou.

„Mé skutečné jméno je Achinoam,“ říká Noa v citovaném rozhovoru pro ČT 2. „Znamená to doslova ‚můj bratr je potěšením‘. Byla to jedna z žen krále Davida a vymohla si, že se může stát jeho dědičkou, a tak říkám, že byla vlastně první feministkou. Jenomže to jméno je moc dlouhé a špatně se vyslovuje, do showbyznysu se zkrátka moc nehodí. Takže jsem zvolila jeho prostřední část, noa. A je to i zkratka od Not only Achinoam (nejen Achinoam), protože my jsme tým.“

Achinoam, tedy Noa, je opravdovou megastar současné populární hudby. V soukromí je to ale pořád milá, skromná a kamarádská mladá žena. A co víc – zamilovala si Prahu. Doufá, že se sem brzy vrátí. Budeme se snažit, aby to bylo brzy.

TOMÁŠ KRAUS

KULTURNÍ POŘADY

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, Praha 1, velký sál)

■ Ve čtvrtek **14. srpna od 17.30** se uskuteční koncert pod názvem *Hudba, má láska*. Zazní na něm písně v jidiš, ukázky z broadwayských muzikálů, písně z Izraele a mnoho dalších v podání zpěvačky **Naomi Millerové** z USA.

KAFKA V MONĚ LISE

■ V olomoucké galerii Mona Lisa (Horní náměstí č. 20) bude až **do 13. 9.** otevřena výstava děl českých a slovenských malířů, sochařů a fotografů ke 125. výročí naroze-

Antonín Sládek, *F. K. v Hyberské ulici, 1921, 2008.*

ní spisovatele Franze Kafky. Na výstavu poslal obraz také ilustrátor *Roš chodeš*, malíř a grafik Antonín Sládek.

PROGRAM DOMOVA SENIORŮ HAGIBOR

(Vinohradská 159, Praha 3)

■ **5. srpna od 15.00** – odpoledne židovských písní; účinkuje **Kateřina Kolcová-Tlustá**. Koncertní sál.

■ **21. srpna od 17.30** – violoncellový podvečer; účinkuje **Claudie Kappesová**, která zahraje skladby J. S. Bacha, J. Haydna. Klavírní a varhanní doprovod Václav Peter. Koncertní sál.

■ **28. srpna od 15.00** – beseda s **Arnoštem Lustigem**. Kavárna Hagibor.

TRIPOLIS PRAGA

■ **Do 28. srpna** je na Novoměstské radnici v Praze přístupná výstava s názvem *Tripolis Praga – Pražská moderna kolem roku 1900*. Jedná se o putovní výstavu, kterou připravilo Středoevropské centrum Tech-

nické univerzity v Drážďanech a v Praze ji pořádá Pražský literární dům německého jazyka. Na osmdesáti panelech je zachyceno téma prolínání tří kultur na území Prahy na přelomu 19. a 20. století.

STOPY HOLOCAUSTU

■ **Do konce září** je ve Staré synagoze v Plzni přístupná výstava *Stopy holocaustu*. Jedná se o soubor fotografií Radovana Kodery pořízených v letech 2000–8 na místech, kam se v letech 1940–1945 dostali a kde spolu s ostatními zahynuli plzeňští Židé. Fotografie jsou doplněny průvodními texty (v češtině a angličtině) a seznamy mužů, žen a dětí z Plzeňska, kteří na těchto místech zahynuli (z přibližně 2800 mužů, žen a dětí deportovaných z Plzeňska přežilo asi 200 osob).

Téma výstavy bylo zvoleno i s ohledem na skutečnost, že vedení centrálního Městského obvodu Plzeň 3 a senát Krajského soudu v Plzni přes všechna varování, upozorňování a předložená fakta umožnily dne 1. března 2008 neonacistům pochodovat ulicemi města Plzně a před Velkou synagogou křičet: „Židi do plynu!“

Výstavu připravilo Občanské sdružení Pro Photo ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Plzni a Židovskou obcí Plzeň. Je otevřena denně kromě sobot a židovských svátků od 13 do 17 hodin.

KALENDÁŘ ŽIDOVSKÉHO MUZEA

■ V září 2009 uplyne 400 let od úmrtí rabiho Löwa. Židovské muzeum v Praze při té příležitosti vydalo nástěnný kalendář s barevnými kresbami amerického výtvarníka Marka Podwala, které se vztahují k životu rabiho a legendám, jež jsou s ním spjaté. Hebrejsko-anglický kalendář má 16 listů pro měsíce od září 2008 do prosince 2009. Zahrnuje také židovské svátky, týdenní čtení z Tóry a stručný životopis rabiho Löwa.

Kalendář má rozměry: 330 x 305 mm, stojí 150 Kč a lze ho zakoupit v prodejně ŽM ve Španělské synagoze.

EVROPSKÝ DEN ŽIDOVSKÉ KULTURY

■ Evropský den židovské kultury se letos koná v neděli **7. září** a je na téma hudba. Tak jako každým rokem budeme rádi, když se do tohoto projektu zapojí co nejvíce obcí a organizací. Vaše náměty zasílejte laskavě na e-mail: pgyori@bejt-praha.cz, na němž vám také zodpovím případné dotazy.

Děkuji a těším se na spolupráci,

Peter Gyori

14. LETNÍ SPORTOVNÍ HRY HAKOACH

■ Dovolte, abychom vás pozvali na 14. letní sportovní hry Hakoach, které se budou konat ve dnech **12. až 14. září** v Boskovicích. Na programu jsou již tradičně sporty: tenis, volejbal, plavání, turistika, stolní tenis, bowling a squash. Letos jako novinka budou hry Hakoach rozšířeny o turnaj v badmintonu, v neděli zkusíme i šipky. Opět bude připraven program i pro děti od 5 do 15 let se zajištěným hlídáním.

Hry začínají pátečním večerem kabalat šabat v 18.00 hodin v místní synagoze. Následovat bude kulturní program – zajistili jsme představení HaDivadla *Doma u Hitlerů* (autor Arnošt Goldflam). Sportovní disciplíny budou odstartovány 13. 9. v 9.00 hodin po slavnostním zahájení. V pozdějších večerních hodinách hry vyvrcholí společenským večerem s tancem a vyhlášením vítězů. Předpokládané ukončení je naplánováno na neděli 14. 9. kolem 14. hodiny. Bližší informace a přihlášky získáte na adrese: Hakoach, sportovní klub, Maiselova 18, 110 01 Praha 1; e-mail: info@hakoach.cz nebo webu: www.hakoach.cz. Uzávěrka přihlášek je **20. srpna**, včetně zaplacení výloh.

Za výbor *Petr Wellemín a Michal Nerad*

WIZO

■ Milé členky, zveme vás na první po-prázdninovou schůzi, která se uskuteční dne **17. září v 15.00** v „rabínském sále“ ve 3. patře, Maiselova 18, Praha 1. Schůze se koná v předvečer Vysokých svátků, ke kterým vám již předem přejeme hodně štěstí, jakož i všem příznivcům Wizo. Výbor se sejde dne **10. 9.** v 15.00 v Jáchymově ulici. Těšíme se na setkání.

Ing. Zuzana Veselá, předsedkyně Wizo

POZVÁNÍ DO JERUZALÉMSKÉ SYNAGOGY

■ Od konce května zavedla Židovská obec v Praze pro návštěvníky Jeruzalémské synagogy novou službu: komentovanou prohlídku s průvodcem. Komentář k historii synagogy je pouze v češtině a koná se vždy poslední neděli v měsíci od 14.00 do 16.00. Jeruzalémská (Jubilejní) synagoga se nachází v Jeruzalémské ulici č. 7 a náleží k unikátním kulturním památkám v Praze 1. Již více než celé století slouží bohoslužbám ŽOP. Synagoga postavená v l. 1905–6 podle projektu architekta Wilhelma Stiassného, je zajímavým příkladem volné secesní stylizace tvarosloví maurského slohu. V letních měsících je synagoga přístupná veřejnosti, pořádají se zde koncerty a umělecké výstavy. Otevíra-

VÝZVY, ZPRÁVY

INZERCE

cí doba je denně od 13.00 do 17.00 kromě sobot a židovských svátků.

SOCHNUT

■ Sochnut, Židovská agentura, zve všechny zájemce na dobrovolnický pobyt v Izraeli, a to ještě tento kalendářní rok po svátku Sukot. Program začíná každou neděli, je možno se připojit i v pondělí dle letů El Al. Pro bližší informace kontaktujte, prosím, naši kancelář, Jáchymova 3, 110 00 Praha 1 písemně, e-mailem na adresu: sochnut@volny.cz; telefony: 224 810 099, 602 703 653.

ŽIDOVSKÝ NÁRODNÍ FOND

■ KKL-JNF, Židovský národní fond, děkuje všem, kteří přišli 25. 5. na slavnostní večer k 60. výročí založení Státu Izrael do primátorské rezidence. Děkujeme Mgr. Pavle Vondráčkové-Jahodové a Mgr. Dominice Hoškové za skvělé hudební vystoupení. Dovolujeme si poděkovat i paní Evě Strnadlové za její dar pro Český les, a to v podobě knížky veršů *Kratičky* od paní Edny Amit. Také bychom vás rádi upozornili na zajímavou knížku *Tanky proti tankům*. Jedná se o deníkový způsobem psané vzpomínky generála Kahalaniho z jomkipurové války roku 1973. Výtěžek z prodeje knihy, vydané KKL-JNF, stejně jako finance získané z charitativního večera (67 500 Kč) případně na rozšíření Českého, v budoucnu možná Česko-Slovenského lesa v poušti Negev v Izraeli.

Zoša Vyoralová

KRAV MAGA KEMP

■ Český klub bojového a sebeobraného umění krav maga pořádá letní kemp vhodný pro pokročilé i začátečníky. Koná se ve dnech **21. až 24. srpna** v Lázních Libverda. Cena (pro členy klubu 4000 Kč, pro ostatní 4500 Kč) zahrnuje ubytování, polopenzi, výcvik, doprovodný program. Bližší informace získáte na michal@krav-maga.cz.

COORDINATOR FOR MASORTI

■ Masorti ČR needs a part-time coordinator. Coordinator needs to be able to communicate in English, have public relations and event planning experience, be computer literate and self motivated. Must have legal do-

cuments to work in the Czech Republic and be able to work from home and travel on business occasionally. Please, e-mail your resume in English to info@masorti.cz.

MASORTI HLEDÁ KOORDINÁTORA

■ Masorti ČR hledá koordinátora na částečný úvazek. Podmínkou je aktivní znalost angličtiny, zkušenost s public relations a organizační prací, dobrá práce s počítačem, motivace. Zájemce musí mít možnost pracovat legálně v ČR, vykonávat práci z domova a příležitostně služebně cestovat. Zašlete, prosím, svůj životopis v angličtině na adresu info@masorti.cz.

ČUŽM HLEDÁ KOORDINÁTORA

■ Česká unie židovské mládeže hledá vhodného kandidáta na pozici programového koordinátora. Náplň práce: organizační, koordináční a administrativní podpora rady ČUŽM, příprava pravidelných a příležitostných akcí a s tím spojené úkoly.

Požadujeme: časovou flexibilitu, organizační a komunikační schopnosti, znalost ČJ a AJ, hebrejštiny a jiné jazyky výhodou, uživatelské znalosti PC (MS Office, Facebook), zájem o židovství.

Nabízíme: zajímavou a kreativní práci s mladými lidmi v rámci židovské komunity i mimo ni, zkušenost s fungováním neziskové organizace; ideální práce pro studenty VŠ.

V případě zájmu pošlete laskavě do **15. srpna** stručný životopis a motivační dopis na adresu: info@cuzm.org.

PROHLÍDKY ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE

■ Židovské muzeum a Židovská obec v Praze umožňují v rámci speciálního programu v češtině prohlídku muzejního areálu s průvodcem za níže uvedené ceny. Tato prohlídka se koná vždy v neděli a o státních svátcích ve 14 hodin. Cena prohlídky: Židovské muzeum v Praze – dospělí 65 Kč, děti 6–15 let a studenti 35 Kč, děti do 6 let zdarma; Staronová synagoga (spravovaná ŽOP) – dospělí 35 Kč, děti 6–15 let a studenti 25 Kč, děti do 6 let zdarma; prohlídka všech židovských památek pražského Židovského Města: dospělí 100 Kč; děti 6–15 let a studenti 60 Kč, děti do 6 let zdarma. Bližší informace vám podá Rezervační centrum U Starého hřbitova 3a, Praha 1. Tel.: 222 317 191, e-mail: rezervacni.centrum@jewishmuseum.cz.

SEZNÁMENÍ

■ 35/159, slobodná, bez závazkov hledá partnera. Značka: Z Prahy alebo okolia. Odpovedi prosim do Rch.

ŽNO BRATISLAVA

Srdečně blahoželáme našim jubilantom, ktorí v **auguste** oslavia: pán Ing. Martin Barto, nar. 2.8. – 50 rokov; pán Viliam Belák, nar. 7.8. – 88 rokov; pán Peter Blody, nar. 8.8. – 74 rokov; pani Eva Dolinská, nar. 27.8. – 70 rokov; pani Jitka Ecksteinová, nar. 15.8. – 79 rokov; pani JUDr. Anna Fialová, nar. 12.8. – 86 rokov; pani Mgr. Viera Fischerová, nar. 21.8. – 65 rokov; pani Gertrúda Guttmannová, nar. 27.8. – 89 rokov; pán Ing. Pavol Lager, nar. 4.8. – 60 rokov; pani Klára Lúčanová, nar. 23.8. – 88 rokov; pán Ing. Ludovít Nágel, nar. 4.8. – 93 rokov; pani Mária Nemešová, nar. 15.8. – 70 rokov; pani Eva Reichová, nar. 26.8. – 73 rokov; pani Mgr. Magdaléna Schüsslerová, nar. 20.8. – 72 rokov; pán Ing. Alexander Singer, nar. 27.8. – 92 rokov; pán Ing. Peter Szalai, nar. 31.8. – 70 rokov; pani Natália Tagerová, nar. 22.8. – 75 rokov; pani Klára Ungerová, nar. 29.8. – 89 rokov; pani Alisa Verchacká, nar. 11.8. – 70 rokov; pán Ing. Otto Wagner, nar. 7.8. – 84 rokov, a pani Elvíra Weissová, nar. 4.8. – 93 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **srpnu** oslavujú: pan Jindřich Feinberg, nar. 28.8. – 85 let; pan Peter Fischer, nar. 29.8. – 62 let; pani Ivana Nepalová, nar. 6.8. – 33 let; pani Zuzana Prudilová, nar. 17.8. – 53 let; pan František Redlich, nar. 9.8. – 76 let, a pani Eva Solařová, nar. 18.8. – 73 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

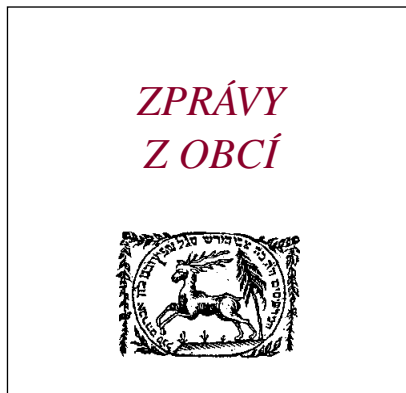
V **srpnu** oslavujú: pan Eduard Braun, nar. 20.8. – 59 let; pani Irena Dousková, nar. 18.8. – 44 let; pani Romana Kalová, nar. 7.8. – 40 let; pan MUDr. Vladimír Kovtun, nar. 21.8. – 44 let; pan Pavel Malina, nar. 5.8. – 65 let; pani Blanka Marková, nar. 8.8. – 71 let; pani Kaethe Pelzmann, nar. 29.8. – 56 let; pani Isabela Santosová, nar. 25.8. – 51 let; pan MUDr. Bohumil Skála, nar. 29.8. – 53 let, a pan Jiří Šetelík, nar. 26.8. – 53 let. Naším členům přejeme vše nejlepší. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **srpnu** blahopřejeme pani Ester Nečasové, nar. 24.8., která oslavuje 86 let. Přejeme jí hodně zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

Srdečně blahoželáme a prajeme dobré zdravie a všetko najlepšie oslávencom: pani Veronika Vargová, nar. 8.8. – 81 rokov; pani Irena Lefkovičová-Braunová, nar. 27.8. – 81 rokov; pán Zoltán Zuna, nar. 14.8. – 80 rokov; pani Rita Tholtová, nar. 2.8. – 75 rokov; pani Prof. Ing. Miriam

Gálová, DrSc., nar. 8.8. – 73 rokov, a pani JUDr. Margita Grünwaldová, nar. 24.8. – 73 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **červenci** oslavily pani Lea Adamová, nar. 13.7. – 35 let, a pani Nada Šichanová, nar. 16.7. – 56 let.

V **srpnu** oslavujú narodeniny tito naši členové: pani ing. Kateřina Burešová, nar. 9.8. – 58 let; pan Michal Abraham, nar. 10.8. – 58 let; pan Jindřich Steindler, nar. 11.8. – 85 let; pani Helena Mejstříková a pani Šárka Pošíková, nar. 18.8. – 88 let, a pani Marie Deličová, nar. 30.8. – 61 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V měsíci **srpnu** oslaví narodeniny tito členové ŽO Olomouc: pani Marie Bínová, nar. 9.8. – 70 let; pan Jindřich Buxbaum, nar. 30.8. – 55 let; pani Miluška Ottová, nar. 19.8. – 65 let; pan MUDr. Boris Pauček, nar. 3.8. – 52 let, a pan Dr. Ing. Jiří Schreiber Csc., nar. 22.8. – 83 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **srpnu** oslavujú tito členové naši obce: pan Dalimil Čech, nar. 25.7. – 27 let; pan Pavel Färber, nar. 29.8. – 59 let; pan David Färber, nar. 13.8. – 33 let; pan Rudolf Gross, nar. 1.8. – 62 let; pani Lidia Kohutková, nar. 4.8. – 68 let; pani Věra Lomská, nar. 11.8. – 84 let; pan Ladislav Madrý, nar. 12.8. – 78 let; pan David Markovič, nar. 21.8. – 28 let; pani Getruda Mayerová, nar. 9.8. – 82 let; pani Drahomíra Nicielníková, nar. 29.8. – 63 let; pan Otto Ruml, nar. 14.8. – 74 let; pani Mgr. Zuzana Skácelová, nar. 4.8. – 75 let; pan Pavel Šik, nar. 16.8. – 37 let; pani Marie Lichnovská, nar. 21.8. – 80 let, a pani Milada Šupolová, nar. 29.8. – 34 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V měsíci **srpnu** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Eva Kokošková, nar. 1.8. – 24 let; pani JUDr. Jindřiška Weinigerová,

nar. 6.8. – 57 let; pani Hedvika Trenková, nar. 9.8. – 83 let; pani Anita Pecková, nar. 30.8. – 60 let, a pan Ing. Jiří Tanzer, nar. 31.8. – 71 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **srpnu** oslavují narodeniny tito naši členové: pan Mark Bljumental, nar. 21.8. – 82 let; pani Jana Dubová, nar. 30.8. – 82 let; pan Max Froněk, nar. 2.8. – 88 let; pan Jiří Justic, nar. 24.8. – 85 let; pani Emilie Křančilová, nar. 5.8. – 92 let; pani Mariana Müllerová, nar. 16.8. – 88 let; pani Alexandra Slačáková, nar. 31.8. – 86 let; pan Jindřich Steindler, nar. 11.8. – 85 let; pani Malčí Svobodová, nar. 19.8. – 93 let; pani Leopoldína Šimonová, nar. 28.8. – 88 let; pani Marieta Šmolková, nar. 10.8. – 87 let; pani Miroslava Tůmová, nar. 5.8. – 91 let, a pan Ludovít Věgh, nar. 26.8. – 87 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Dne 6. 7. zemřela ve věku 78 let pani Ludmila Mayerová. Pohřeb se konal dne 8. 7. na Novém židovském hřbitově v Praze 3 – Strašnicích.

Dne 7. 7. zemřela ve věku 55 let pani Lea Oesterreicherová. Pohřeb se uskutečnil dne 9. 7. na Novém židovském hřbitově v Praze 3 – Strašnicích.

Dne 7. 7. zemřel ve věku 64 let pan Ivan Kohn. Pohřeb se konal 11. 7. na Novém židovském hřbitově v Praze 3 – Strašnicích.

ŽNO PREŠOV

V **auguste** oslavia svoje narodeniny tito naši členovia: pani Mgr. Ilma Mitrovčáková, nar. 20.8. – 72 rokov; pani MUDr. Katarína Krišáková, nar. 29.8. – 57 rokov, a pán PaedDr. Peter Chudý, nar. 21.8. – 58 rokov. Všetkým oslávencom srdečne blahoželáme. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **august** ma sviatok narodenín člen našej komunity pán JUDr. Tomáš Rybár, nar. 22.8. – 30 rokov. Prajeme tomuto nášmu členovi dobré zdravie, veľa šťastia a radosti v živote. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V měsíci červnu zemřela ve věku 90 let naše dlouholetá členka pani Růžena Klimentová.

Dne 5. července neočekávaně zemřel ve věku 53 let náš dlouholetý člen pan Petr Narwa. Byl bývalým přednostou Okresního úřadu Rychnov nad Kněžnou a před deseti lety při ničivých povodních na Rychnovsku řídil záchranné práce. Vzpomínáme na něj jako na dobrého a obětavého člověka, který naší obci pomáhal radou i skutky. Pozůstalým vyslovujeme hlubokou soustrast.

VELKÁ SYNAGOGA EVROPY

V červnu byla Velká synagoga v Bruselu v ulici la Régence prohlášena za „Velkou synagogu Evropy“. Pojmenoval ji tak předseda Evropské komise José Manuel Barroso, který spolu s britským vrchním rabínem Jonathanem Sacksem a vrchním bruselským rabínem Albertem Guigim podepsal dedikační listinu. Při slavnostním shromáždění v synagoze zazněla modlitba za Evropu, již pro tuto příležitost napsal vrchní štrasburský rabín. Modlitba vyjadřuje přání, aby vůdci EU jednali spravedlivě, snažili se o duchovní jednotu a šťastný život evropských obyvatel. Mluvčí Konference evropských rabínů Philip Carmel prohlásil, že jednotlivé komunity ji mohou včlenit do šabatové bohoslužby a že přejmenování synagogy je „aktem, který symbolizuje, že Židé jsou plnoprávními a aktivními občany Evropy“. V synagoze, postavené v roce 1875, se budou konat mj. konference, semináře a koncerty; v listopadu se v ní uskuteční pamětní bohoslužba k 70. výročí nacistické křišťalové noci.

VOLBA RABÍNA VE FRANCII

Francouzská židovská komunita má nového vrchního rabína. Stal se jím šestapadesátiletý ortodoxní aškenázský rabín Gilles Bernheim, kterého volilo 184 z 300 rabínů a představitelů francouzských obcí. Bernheimovým soupeřem byl třiašedesátiletý Joseph Sitruk, velmi oblíbený sefardský rabín, který vykonával funkci již tři období, tedy jednadřacet let.

Pozorovatelé předvolebního období byli překvapeni tvrdostí a útočností volebního boje. Přívrženci soupeřů „bojovali“ především na internetu a byli tak urputní, že vedení dvou vrcholných židovských institucí ve Francii vydalo prohlášení, v němž žádalo, aby se „přátelé a stoupenci kandidátů mírnili“. Bernheim, považovaný za představitele liberálnějšího ortodoxního proudu, než byl Sitruk, je zastáncem větší otevřenosti vůči světu a jiným virám. Je autorem několika publikací (například *Židovské odpovědi na výzvy dneška* či *Pěče o druhé jako základ židovského práva*). Funkci začne vykonávat 1. ledna 2009.

DR. SMRT JE V JIŽNÍ AMERICE

Šéf Centra Šimona Wiesenthala Efraim Zuroff prohlásil, že podle jeho informací se nejhledanější nacistický zločinec, čtyřiašedesátiletý Aribert Heim (přezdívaný „doktor Smrt“ nebo „řezník z Mauthausenu“) skrývá v Jižní Americe, v oblasti mezi chilským přístavem Puerto Montt a argentinským městem Bariloche. Zuroff navštívil v červenci obě místa, setkal se se třemi lidmi, kteří Heima v nedávné době viděli, a informoval o svých zjištěních místní úřady i veřejnost. Centrum plánuje uveřejnit v chilském a argentinském tisku a v lokálním zpravodajství obou měst inzerát, žádající občany o spolupráci na případu.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Andy Warhol – portrét Goldy Meirové.

VELKÉ LŽI

Webová stránka www.honestreporting.com vznikla díky iniciativě britských studentů v roce 2000 a jejím smyslem je vyvracet mediální nepřesnosti či nepravdivé informace týkající se dění v Izraeli. V současné době je na této stránce mj. oddíl nazvaný Velké lži. Zabývá se pěti nejkrivlavějšími případy, kdy se události na Blízkém východě ve světových médiích vykládají tak, že za viníky veškerého zla je označován Izrael: smrt chlapce Mohameda Al-Durího na podzim 2000; údajný „masakr“ v Džanínu na jaře 2002, výbuch na pláži v Gaze v červnu 2006; druhá libanonská válka v létě 2006 a její civilní oběti; uzavření Gazy v roce 2008. Ke každému případu je k dispozici audiovizuální úvod; prezentace lži; způsob, jak o události referují média; fakta, která dokládají, jak byla zkreslena skutečnost. Ke všem událostem uvádějí autoři stránek zdroje, z nichž čerpají.

IMIGRANTI Z JIŽNÍ AFRIKY

Nepokoje a etnické násilí v Zimbabwe se přenáší i do Jižní Afriky. Židé odtud začínají odjíždět a předpokládá se, že vzroste počet těch, kdo budou hledat útočiště v Izraeli. V uplynulých letech se pro alija rozhodlo

zhruba 150–200 Jihoafričanů ročně, do počátku roku 2009 se očekává příliv asi 500 přistěhovalců z této části Afriky. První obětí etnického násilí v zemi byli právě zimbabwští uprchlíci, postupně začali být napadáni i další cizinci, mezi nimi Židé. V červenci dorazila do Izraele první stovka Židů z JAR a ze Zimbabwe.

OLYMPIÁDA 2008

Izrael posílá na letní olympijské hry v Pekingu 38 sportovců. Bude mít své reprezentanty v lehké atletice, v judu, moderní a rytmické gymnastice, bojovém umění (taekwondo), tenisu, šermu, střelbě, plavání, synchronizovaném plavání, windsurfingu a plachtění.

GOLDA

Nedávno vyšla rozsáhlá anglicky psaná biografie Goldy Meirové od známé americké novinářky, spisovatelky a historičky Elinor Burkettové. Autorka se detailně zabývá jak politickou dráhou izraelské premiérky, tak jejím soukromým životem, počínaje dětstvím v Kyjevě, jež doprovázel stálý strach z pogromů.

Autorka se snaží zachytit, jak skutečná „Golda“ odpovídá obrazu, který si o ní vytvořila většina Američanů a Izraelců, i to, jak se tento obraz v průběhu času měnil. Ze superženy, neústupné bojovnice za práva Izraele, „nejlepšího chlapa v Ben Gurionově kabinetu“ a současně milující „babičky“ národa se podle Burkettové v očích veřejnosti stala žena, která „vmanévrovala Izrael do zatvřelosti, ignorovala signály mírového řešení s Araby a vedla národ k aroganci, která vyústila ve zdrcující jomkipurovou válku“. Pravda, jak dokládá autorka, je ovšem mnohem složitější – dosud jedinou ženu v čele Izraelského státu je třeba hodnotit z perspektivy tehdejšího historického a politického kontextu, nikoli jen dnešními očima. (am)

רוש חודש ירחון חדש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: roschodes@sefer.cz Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 4. 8. 2008. **Cena 15 Kč**